

เทคนิควิธีการใช้แนวความคิดทางทฤษฎีในการเลือก กำหนดปัญหาและสมมติฐานในการวิจัย

แสวง รัตนมงคลมาส*

I. คำนำ

เป็นที่ทราบกันดีในหมู่นักวิจัยว่าการวิจัยคือการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลในการตอบปัญหาที่ตนสนใจต้องการค้นหาคำตอบในข้อเท็จจริง เพราะฉะนั้นการวิจัยจึงเท่ากับการค้นหาข้อเท็จจริง เพื่อจะนำมาตอบปัญหาที่ต้องการทราบอย่างมีระบบวิธีการอันเป็นที่ยอมรับกันได้ว่า ใ้แก่กระทำไปอย่างมีหลักการมีเกณฑ์สมเหตุสมผลในการดำเนินการเช่นนั้น การดำเนินการอย่างมีหลักการมีเกณฑ์สมเหตุสมผลของภาวกระทำซึ่งเรียกว่าเป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์นี้มีหลายท่านยังเข้าใจผิดหรือเข้าใจไม่ถูกต้องครบถ้วน โดยเข้าใจว่าใช้เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับกระบวนการของการสุ่มตัวอย่าง การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลเท่านั้น ที่จริงแล้วการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์นั้น ใช้ทุกกระบวนการขั้นตอนของการวิจัยโดยนับตั้งแต่จุดแรกของการที่จะเลือกกำหนดหัวข้อปัญหาและสมมติฐานในการวิจัย จนถึงขั้นสุดท้ายของการเขียนรายงานการวิจัย

จากประสบการณ์ของผู้เขียนที่แล้วมาพบว่า ปัญหาของผู้ทำวิจัยไม่ว่าจะเป็นที่รูปการทำการวิจัยขนาดใหญ่แบบโครงการวิจัยหรือแบบทำวิทยานิพนธ์ก็ตาม ผู้ดำเนินการวิจัยมักจะต้องเผชิญกับปัญหาในเรื่องหัวข้อปัญหาที่ตนจะทำวิจัยโดยเริ่มตั้งแต่หาหัวข้อปัญหาไม่ได้ หรือหาไม่เป็นไม่รู้ว่าจะทำวิจัยในหัวข้อปัญหาอะไรดี บางคนเท่าที่คุยถึงความอยากหรืออยากเห็นที่มีอยู่ก็พอจะกำหนดหัวข้อให้ได้ แต่เมื่อกลายเป็นหลาย ๆ หัวข้อปัญหาขึ้นมาเลยเลือกไม่ถูกว่าจะเอาหัวข้อปัญหาไหนดี จึงจำเป็นต้องเสนอหลักเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกให้หรือช่วยตัดสินใจเลือกให้ในที่สุด เมื่อมีหัวข้อปัญหาไปแล้วก็ยังไม่สามารถหาข้อยุติไม่ได้อีก เพราะยังไม่ค่อยเข้าใจและแจ่มแจ้งในปัญหาเท่าใดนักต้องให้ไปศึกษาคิดค้นกันมาใหม่ เมื่อพอจะมีแนวความคิดเป็นของตนเอง หรือแนวความคิดในการศึกษาหัวข้อปัญหานั้นค่อยแจ่มชัดขึ้นแล้ว ปัญหาที่ตามมาก็คือเรื่องของสมมติฐาน โดยเริ่มตั้งแต่ปัญหาที่ว่าต้องมีสมมติฐานใหม่ มีหรือไม่มีแตกต่างกันอย่างไร

*แสวง รัตนมงคลมาส ร.บ. ร.ป.ม. อาจารย์เอก สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

และถ้ามีจะต้องตั้งอย่างไร ที่ตั้งมาแล้วใช้ได้ไหม ปัญหาเหล่านี้จะเห็นได้ทันทีว่าเป็นปัญหาใน ส่วนที่เกี่ยวกับแนวความคิดทางทฤษฎีในการวิจัยและเป็นปัญหาที่ผู้ทำวิจัยจะต้องสามารถกำหนด ให้ได้เสียแต่เริ่มแรกกับคนที่ลงมือดำเนินการ ในกระบวนการขั้นต่อไป มีฉะนั้นแล้วผู้ทำ วิจัยก็ยังคงเขียนล่อยหรือคลุมเครือในแนวความคิดเกี่ยวกับการทำวิจัยของตนอยู่

เมื่อผู้ทำวิจัยจำเป็นต้องกำหนดแนวความคิดทางทฤษฎี ในการทำวิจัยของตนให้ได้เป็น เบื้องแรก และขณะเดียวกันผู้ทำวิจัยต้องเผชิญกับปัญหาในการทำของตนเกี่ยวกับเรื่องนี้ อย่าง หนักหน่วง เพราะเป็นส่วนที่ยากที่สุดของการทำวิจัย ทั้งนี้ ปัญหาในที่นี้ก็คือทำอย่างไรหรือพอจะ มีหลักเกณฑ์ในการทำอะไรที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการพิจารณาของผู้ทำวิจัยได้ ปัญหาเท่าที่ผู้ เขียนได้ประสบมาเกี่ยวกับเรื่องนี้ก็คือ ผู้ทำวิจัยมักจะมีจุดยืนอยู่ 3 ประการคือ ประการแรก ก็คือขาดหรือหย่อนในความรู้ทางทฤษฎี เกี่ยวกับเรื่องที่กำลังสนใจทำวิจัยอยู่ ซึ่งในภาษาวิจัย เรียกว่าขาดหรือหย่อนใน Theoretical Reference ประการที่สองขาดหรือหย่อนในความเข้าใจเกี่ยว กับข้อเท็จจริงที่ตนกำลังทำวิจัยอยู่ ซึ่งในภาษาวิจัยเรียกว่าขาดหรือหย่อนใน Empirical Reference และในประการที่สามขาดหรือหย่อนในความรู้เกี่ยวกับระเบียบวิธีการวิจัย Research Methodology ซึ่งถ้าผู้ทำวิจัยมีความรู้ความเข้าใจใน 3 ประการดังกล่าวเป็นอย่างดี ปัญหาที่กล่าวมาก็จะไม่ เกิดขึ้น แต่ในทางปฏิบัติแล้วการทำวิจัยไม่ว่าจะกระทำโดยผู้ที่เริ่มฝึกหัดทำหรือผู้ที่เป็นนักวิจัย จนเชี่ยวชาญแล้วก็ตาม ปัญหาทั้ง 3 ประการก็ยังคงเป็นปัญหาที่ผู้ทำต้องเผชิญในการทำของตน อยู่เสมอ เพียงแต่ว่าจะมากหรือน้อยแตกต่างกันเท่านั้นเอง

อย่างไรก็ตาม การแก้ไขปัญหาในสองประการแรกดังกล่าวข้างต้น ผู้ทำวิจัยในแต่ละครั้ง หรือในแต่ละหัวข้อปัญหา จำเป็นต้องยอมเสียเวลาและมันสมองในการทำวิจัยของตน ทั้งนี้เพื่อ ให้ตนเองได้มีความรู้ความเข้าใจในแนวทฤษฎีเกี่ยวกับปัญหาที่ตนศึกษาวิจัย และ ในขณะเดียวกัน ได้มีความคุ้นเคยในข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ของปัญหามากขึ้นจนสามารถนำมาสร้างหรือกำ หนดเป็นแนวความคิดในการทำวิจัยที่แน่นอนชัดเจนเป็นของตนเองได้ หรือในภาษาวิจัยเรียก ว่าสามารถ Establish His Own Conceptual Framework ในการทำวิจัย

สำหรับปัญหาในประการที่สาม ซึ่งเป็นปัญหาในเรื่องความรู้เกี่ยวกับระเบียบวิธีการวิจัย โดยผู้ทำวิจัยจะต้องมีอยู่เป็นพื้นฐานของการทำนั้น เท่าที่ผู้เขียนประสบมาพบว่าตำราวิจัยต่าง ๆ ยัง หย่อนในด้านที่จะอธิบายถึงเทคนิควิธีในการสร้างหรือ กำหนดแนวความคิดทางทฤษฎีในการทำ วิจัยอันได้แก่เรื่องของการเลือกกำหนดปัญหาและสมมติฐานในการวิจัย สาเหตุที่ตำราวิจัยต่าง ๆ

กล่าวถึงปัญหาในส่วนนี้น้อยมากนัก ผู้เขียนเข้าใจว่าผู้แต่งตำราวิจัยทั้งหลายจะถือว่าปัญหาในส่วนนี้เป็นเรื่องที่ไม่ต้องหยิบยกมากล่าวอีก เพราะถือว่าผู้ทำวิจัยทุกคนจะต้องมีพื้นฐานเป็นของตนเองอยู่ก่อนแล้ว ทั้งในด้านแนวความคิดทางทฤษฎี และความเข้าใจในข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปรากฏการณ์ในปัญหาที่คนจะทำวิจัย สาเหตุอีกประการหนึ่งอาจเกิดจากความเข้าใจในความหมายของคำว่าวิจัยที่เรียกว่าเป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์นั้น หมายถึงเฉพาะในส่วนที่เป็นวิธีการที่เห็นออกมาจริง ๆ เช่น วิธีการในการสุ่มตัวอย่าง การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นต้น โดยไม่ตีความคำว่าวิธีการทางวิทยาศาสตร์ให้ครอบคลุมถึงทุกกระบวนการขั้นตอนของการทำวิจัย ซึ่งเริ่มตั้งแต่การเลือกกำหนดปัญหาในการวิจัยจนถึงขั้นการเขียนรายงานวิจัย

นอกจากเหตุผลของประการดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้เขียนเข้าใจว่ากรณีที่อธิบายถึงเทคนิควิธีในการสร้างหรือกำหนดแนวความคิดทางทฤษฎี ในส่วนที่เกี่ยวกับการเลือกกำหนดปัญหาและสมมติฐานในการวิจัยนั้นไม่ใช่เป็นเรื่องที่กระทำได้ง่ายนัก เพราะฉะนั้น ในตำราวิจัยต่าง ๆ จึงไม่ได้กล่าวไว้หรือกล่าวไว้แต่ยังไม่ชัดเจนพอที่นำไปใช้เป็นเครื่องมือในการพิจารณาได้ แต่เนื่องจากปัญหาในเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญที่สุดของการทำวิจัยและเป็นเรื่องที่ต้องเผชิญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในที่นี้ผู้เขียนใคร่ขอเสนอถึงเทคนิควิธีในการกำหนดแนวความคิดทางทฤษฎีในการวิจัยตามธรรมชาติของผู้เขียนเอง โดยจะนำเสนอเฉพาะในส่วนเทคนิควิธีของการนำเอาทฤษฎีต่าง ๆ มาใช้ช่วยกำหนดปัญหาและสมมติฐานในการวิจัยเท่านั้น ส่วนเรื่องอื่น ๆ ที่จะเกี่ยวกับการเลือกกำหนดปัญหาและสมมติฐานที่แท้จริงตามหลักการของการดำเนินการในเรื่องนี้ทั้งหมดนั้นนับว่าเป็นเรื่องใหญ่ที่ต้องการคำอธิบายอย่างละเอียดและลึกซึ้งมากขึ้นไป อีกดังนั้นในบทความนี้จึงกำหนดขอบเขตแต่เพียงการเสนอข้อคิดเกี่ยวกับเทคนิควิธีในส่วนที่ได้ระบุไว้ตอนแรกเท่านั้น ทั้งนี้ก็เพื่อมุ่งหวังให้ใช้เป็นข้อพิจารณาส่วนหนึ่ง สำหรับการดำเนินการในการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์เข้ากระทำกับปัญหาในกระบวนการขั้นนี้

II การใช้แนวความคิดทางทฤษฎีในการวิจัย

ก่อนที่จะเข้าสู่ประเด็นปัญหาในเรื่องเทคนิควิธีการใช้แนวความคิดทางทฤษฎี ในการเลือกกำหนดปัญหาและสมมติฐานในการวิจัย จำเป็นต้องมีความเข้าใจถึงความสำคัญและความสัมพันธ์ ตลอดจนความจำเป็นของการใช้แนวความคิดทางทฤษฎี ในการวิจัยเป็นพื้นฐานทั่วไปเสียก่อน กล่าวคือก่อนที่จะทำความเข้าใจถึงเทคนิควิธีในการใช้แนวความคิดทางทฤษฎีในการเลือกกำหนด

ปัญหาและสมมติฐานว่ามีเทคนิควิธีในการทำได้อย่างไร (How) นั้น ควรทำความเข้าใจถึงความหมายของคำว่าทฤษฎีว่ามีลักษณะอย่างไร มีความสำคัญและความสัมพันธ์กับการวิจัยสักแค่ไหนเพียงใด

การศึกษาเล่าเรียนกันในเรื่องของศาสตร์ (Science) ไม่ว่าจะเป็นศาสตร์ในแขนงไหน และสาขาใดก็ตาม สิ่งที่คุณศึกษาเล่าเรียนต้องพบควบคู่กับการเรียนรู้ของตนเองเสมอ นั่นก็คือ คำว่าทฤษฎีและการวิจัย โดยคำว่าทฤษฎีนั้นมักจะได้อินได้ฟังกันมากกว่าคำว่าวิจัย เพราะฉะนั้น ความคุ้นเคยในคำว่าทฤษฎีสำหรับผู้ศึกษาจึงมักมีมากกว่าความคุ้นเคยในคำว่าวิจัย ซึ่งโดยข้อเท็จจริงแล้วหาใช่ว่าทฤษฎีจะมีความสำคัญมากกว่าการวิจัยหรือว่าการวิจัยจะมีความสำคัญน้อยกว่าทฤษฎีแต่อย่างใดไม่ ถ้าจะเปรียบเทียบถึงความสำคัญและความสัมพันธ์ของสองสิ่งนี้ที่มีต่อศาสตร์แล้ว ก็อาจเปรียบเทียบเป็นหัวและก้อยของเหรียญ กล่าวคือ เหรียญ ๆ หนึ่งจำเป็นต้องมีทั้งหัวและก้อย หัวก็ดี ก้อยก็ดี ทั้งก็เป็นองค์ประกอบสำคัญของเหรียญเหมือนกันและเท่ากัน

อย่างไรก็ตาม แม้ผู้ที่ได้ทำการศึกษาศาสตร์มาแล้วและได้เคยคุ้นเคยกับคำว่าทฤษฎีมาแล้วก็ตาม ก็ยังอาจมีความรู้ความเข้าใจไขว่เขวต่อคำว่าทฤษฎี โดยบางคนเข้าใจว่าทฤษฎีนั้นคือจุดสุดยอดของข้อเท็จจริง ซึ่งหมายถึงว่าทฤษฎีนั้นคือข้อยุติทั้งหมดโดยไม่มีทางเป็นอย่างอื่นได้ บางคนเข้าใจว่าทฤษฎีนั้นเป็นเพียงเรื่องของนักคิดนักฝันที่เพ้อเจ้อไปตามความคิดความฝันของตน ซึ่งหมายถึงเชื่อกะไรในทฤษฎีไม่ได้เลยทฤษฎีว่าอย่างหนึ่งแต่ปฏิบัติกันเป็นไปอีกอย่างหนึ่ง จากทรรศนะเกี่ยวกับการมองทฤษฎีในสองลักษณะข้างต้น จะเห็นได้ว่าเป็นการมองกันอย่างชนิดที่เรียกว่าเข้ายสุดและขวยสุด (Extreme) โดยการมองในลักษณะนั้นนอกจากจะไม่ค่อยตรงกับข้อเท็จจริงแล้วยังไม่เกิดประโยชน์สำหรับการนำไปใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่เป็นนักวิจัย

ปัญหาหลักที่พาดพิงอยู่กับการพิจารณาปัญหาเรื่องนี้ก็คือ ปัญหาเกี่ยวกับระดับความสามารถของทฤษฎีที่จะนำไปใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้ครอบคลุมกว้างขวาง (Generalization) สักแค่ไหนเพียงใด นั่นก็คือคุณค่าของทฤษฎีนั้น ๆ ซึ่งก็เป็นที่ยอมรับกันดีอยู่แล้วว่าทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (Natural Science) มีระดับองศาของความสามารถในการอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้เที่ยงตรงและกว้างขวางกว่าทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ (Social Science) แต่การที่จะให้ทฤษฎีทางสังคมศาสตร์มีระดับองศาของความสามารถในการอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ สูงเท่าเทียมกับทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์นั้น ขณะนี้ยังไม่สามารถเป็นไปได้ถึงขั้นนั้น ยังเป็นแต่เพียงความดีความหวังของนักสังคมศาสตร์ที่จะพยายามทำให้ได้เท่านั้นเอง เพราะฉะนั้น

ถ้าจะพิจารณาถึงคุณประโยชน์ของทฤษฎีต่าง ๆ ในทางสังคมศาสตร์ในแง่ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ก็ดูเสมือนหนึ่งว่าด้อยกว่าทฤษฎีของทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ซึ่งข้อเท็จจริงในเรื่องนี้จะเป็นอย่างไรย่อมแล้วแต่ประเด็นในการมอง บางท่านเห็นว่าลักษณะของสังคมศาสตร์นั้นเป็นเรื่องของความคิดและเหตุผล (Philosophic in Nature) เพราะฉะนั้น ทฤษฎีทางสังคมศาสตร์จึงมีคุณค่าสูงในแง่ของการที่สามารถให้ข้อคิดและเหตุผลต่าง ๆ ได้อย่างดี กล่าวคือ ความหมายของคำว่าทฤษฎีในที่นี้ นั้น หมายถึง การมีแนวความคิดอย่างเป็นระบบในการที่จะอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้ (A Well Organized Concepts to Explain Phenomena) ซึ่งตามความคิดเห็นดังกล่าวข้างต้นบางท่านเห็นว่าไม่ถูกต้อง เพราะความสำคัญของศาสตร์มิใช่จะอยู่ที่ความคิดและเหตุผลเท่านั้น สิ่งสำคัญจะต้องเป็นเรื่องของข้อเท็จจริง ซึ่งทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ยังมีลักษณะหย่อนในเรื่องนี้อยู่มากเมื่อเปรียบเทียบกับทฤษฎีของทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ปัญหาหรือจุดอ่อนของทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ในลักษณะดังกล่าว เป็นเหตุให้บุคคลบางคนตั้งเป็นข้อคิดว่าอย่าเรียกว่าเป็นทฤษฎีกันเลย ขอให้เรียกแต่เพียงว่าเป็นแนวทางในการที่จะเข้าสู่ข้อเท็จจริง (An Approach to Empirical) มากกว่า ซึ่งหมายความว่าให้ถือทฤษฎีต่างหนึ่งหรืออันหนึ่งเป็นเพียงแนวทางในการอธิบายปรากฏการณ์หรือปัญหาในส่วนหนึ่งเท่านั้น ซึ่งข้อเท็จจริงทั้งหมดจะเป็นอย่างไรอาจต้องมีทฤษฎีอื่น ๆ มาช่วยอธิบายอีกหลายทฤษฎี เพราะฉะนั้น ตามความเข้าใจในแนวความคิดนี้ก็หมายความว่า อย่าถือทฤษฎีเป็นจุดหมายปลายทาง (End) ของคำตอบในข้อเท็จจริงทั้งหมด และจงถือทฤษฎีเป็นเพียงวิธีการ (Mean) อันหนึ่งในการที่จะเข้าถึงคำตอบในข้อเท็จจริงนั้น ๆ

อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ในระยะหลัง ๆ นี้ ก็ได้มีการปรับปรุงและวิวัฒนาการไปในทางที่น่าเชื่อถือมากขึ้นทุกที ทั้งนี้เพราะแทนที่จะเป็นเพียงการใช้ความคิดและเหตุผลในการก่อตั้งทฤษฎีของตนในแบบเดิมที่เรียกว่าเป็นการนั่งฝันตัวเอง (Arm-Chair Thinking) กลับได้มีการใช้วิธีการต่าง ๆ ในการรวบรวมข้อเท็จจริงมาสนับสนุนแนวความคิดของตนอย่างเป็นระบบวิธีการที่น่าเชื่อถือน่ายอมรับมากขึ้น เพราะฉะนั้น นักทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ในระยะหลังหรือในปัจจุบัน จึงขึ้นอยู่กับระดับความสามารถในการที่จะนำเอาข้อเท็จจริงมาสนับสนุนได้อย่างเที่ยงตรงและกว้างขวางสักแค่ไหนเพียงใด การก้าวหน้าของทฤษฎีทางสังคมศาสตร์นี้เป็นเหตุให้นักสังคมศาสตร์มีความเชื่อมั่นว่าอนาคตของสังคมศาสตร์จะไม่มีทางเป็นเรื่องที่เหลวไหล

แบบที่เคยถูกโจมตีในอดีตแต่จะให้เท่าเทียมกับทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาตินั้นยังคงเป็นไปได้ ทั้งนี้เพราะสภาพของสังคมศาสตร์นี้เสียเปรียบวิทยาศาสตร์ธรรมชาติอยู่ในตัว กล่าวคือเป็นการศึกษาในสิ่งที่เคลื่อนไหวทั้งในแง่มนุษย์ที่เรียกว่า **Human Dynamic** และในแง่สังคมที่เรียกว่า **Social Dynamic**

สำหรับปัญหาเรื่องความสำคัญและความสัมพันธ์ของทฤษฎีกับการวิจัยนั้น เท่าที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า ถ้าทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ยังไม่ก้าวมาสู่ขั้นของการที่จะต้องมีข้อเท็จจริงสนับสนุน กล่าวคือยังเป็นเพียงแต่ความคิดและเหตุผลเท่านั้นเอง ความจำเป็นของการที่จะต้องเกี่ยวข้องกับ การวิจัยก็ไม่มี เพราะไม่มีความจำเป็นต้องไปค้นหาข้อเท็จจริงมาสนับสนุนความคิดและเหตุผล ของท่านแต่เมื่อทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ในปัจจุบันได้ก้าวมาถึงขั้นนี้แล้วความจำเป็นในความสัมพันธ์ ของทฤษฎีกับการวิจัยจึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงต่อไปได้ ดังที่ผู้เขียนได้เคยกล่าวไว้ในตอน ต้นว่ามีลักษณะเป็นหัวก้อยของเหรียญ ซึ่งในที่นี้หมายความว่าทฤษฎีที่จะถือว่าเป็นทฤษฎีที่ น่ายอมรับเชื่อถือได้สักแค่ไหนเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับความสามารถในการที่จะมีข้อเท็จจริงมาสนับสนุน ได้อย่างเที่ยงตรงและกว้างขวางสักแค่ไหนเพียงใด ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้จะเห็นได้ว่า ทฤษฎีต้องพึ่งการวิจัย แต่สำหรับการวิจัยจำเป็นต้องพึ่งทฤษฎีอย่างไรวินั้นนับว่าเป็นอีก ลักษณะ หนึ่งของความสัมพันธ์ที่ต้องนำมาพิจารณาในที่นี้ต่อไป

การที่ทฤษฎีต้องพึ่งการวิจัยในลักษณะดังกล่าวข้างต้น ถ้าจะอธิบายกันในภาษาวินิจฉัยแล้ว ก็หมายถึงการวิจัยนั้น เป็นการช่วยสร้างให้ทฤษฎีหรือแนวความคิดที่ให้ไว้เป็นทฤษฎีนั้น ไม่พลัด ไปจากข้อเท็จจริง ทั้งนี้เพราะแนวความคิดทางทฤษฎีที่พลัดจากข้อเท็จจริงนั้นถือว่าว่างเปล่า (**Conception without Perception is Empty**) หรือไม่มีความหมายแต่อย่างใด เพราะฉะนั้น ในแง่กลับกันถ้าหากว่าการวิจัยนั้นเป็นเพียงแต่การค้นหาข้อเท็จจริงเฉย ๆ โดยปลอดจากการมีแนว ความคิดที่แน่นอนและชัดเจนของการค้นห ข้อเท็จจริงที่ได้มานั้นก็ไร้ค่าเปรียบประดุจเหมือนกับการให้คนตาบอดมาคลำช้างซึ่งจะไม่มีทางรู้ได้แน่ๆว่าอะไรคืออะไร (**Perception without Conception is Blind**)

ถ้าจะพิจารณาถึงความสัมพันธ์ของทฤษฎีกับการวิจัยในแง่ของกระบวนการวิจัยก็จะเห็น ได้ทันทีว่าทฤษฎีมีความสำคัญและจำเป็นต่อการทำวิจัยอยู่ทุกขั้นตอน โดยเริ่มนับได้ตั้งแต่ จุดกำเนิดของปัญหาที่จะทำการวิจัย ถ้าปราศจากเสียซึ่งแนวความคิดทางทฤษฎี ปรากฏการณ์ที่สับสนก็ไม่มีทางกำเนิดเป็นปัญหาขึ้นมาได้ เพราะฉะนั้น การใช้แนวความคิดทาง ทฤษฎีในขั้นตอนนี้จึงเป็นการใช้ในลักษณะของการช่วยจับหรือกำหนดปัญหาที่จะทำการวิจัย แม้จะสามารถจับปัญหาในการทำวิจัยได้แล้วก็ตามแต่ภาพที่จับได้ นั้น ก็ยังอาจไม่ชัดเจนแน่นอนจน พอที่จะดำเนินการในขั้นต่อไปได้ จำเป็นต้องใช้แนวความคิดทางทฤษฎีเข้ามาช่วยปรับภาพที่

จับได้ให้ชัดเจนแน่นอนยิ่งขึ้น ซึ่งในภาษาวิจัยเรียกกระบวนการขั้นนี้ว่าเป็นการไตร่ตรองแนวความคิดทางทฤษฎีให้แน่นอนชัดเจน (Elaborate Theoretical Concepts) ภายใต้ปัญหาที่จะทำการวิจัย

แม้ว่าจะสามารถจับปัญหาได้และสามารถปรับภาพปัญหาให้แน่นอนชัดเจนได้โดยวิธีการเอาทฤษฎีเข้าช่วยก็ตาม แต่การค้นหาคำข้อเท็จจริงภายใต้ปัญหานั้น ๆ ในรูปลักษณะของความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ โดยวิธีการตั้งเป็นสมมติฐานในขั้นต่อมาก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงการใช้ทฤษฎีเข้าช่วยอีก บทบาทของทฤษฎีในขั้นตอนนี้ นอกจากจะเป็นการช่วยกำหนดกลุ่มทางการค้นหาถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ภายใต้ปัญหานั้นแล้ว ยังช่วยสร้างภาพที่จะทดสอบถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของการนำทดสอบ ในการค้นหาถึงความสัมพันธ์มากยิ่งขึ้น กล่าวคือเป็นการช่วยให้สมมติฐานที่ตั้งขึ้นมานั้นเป็นสมมติฐานที่ตั้งอยู่บนฐานะของการยอมรับ ในแนวความคิดของการที่จะทดสอบได้และมีระดับองศาที่น่าจะได้รับการพิสูจน์ยืนยันจากข้อเท็จจริงได้สูงยิ่งขึ้น

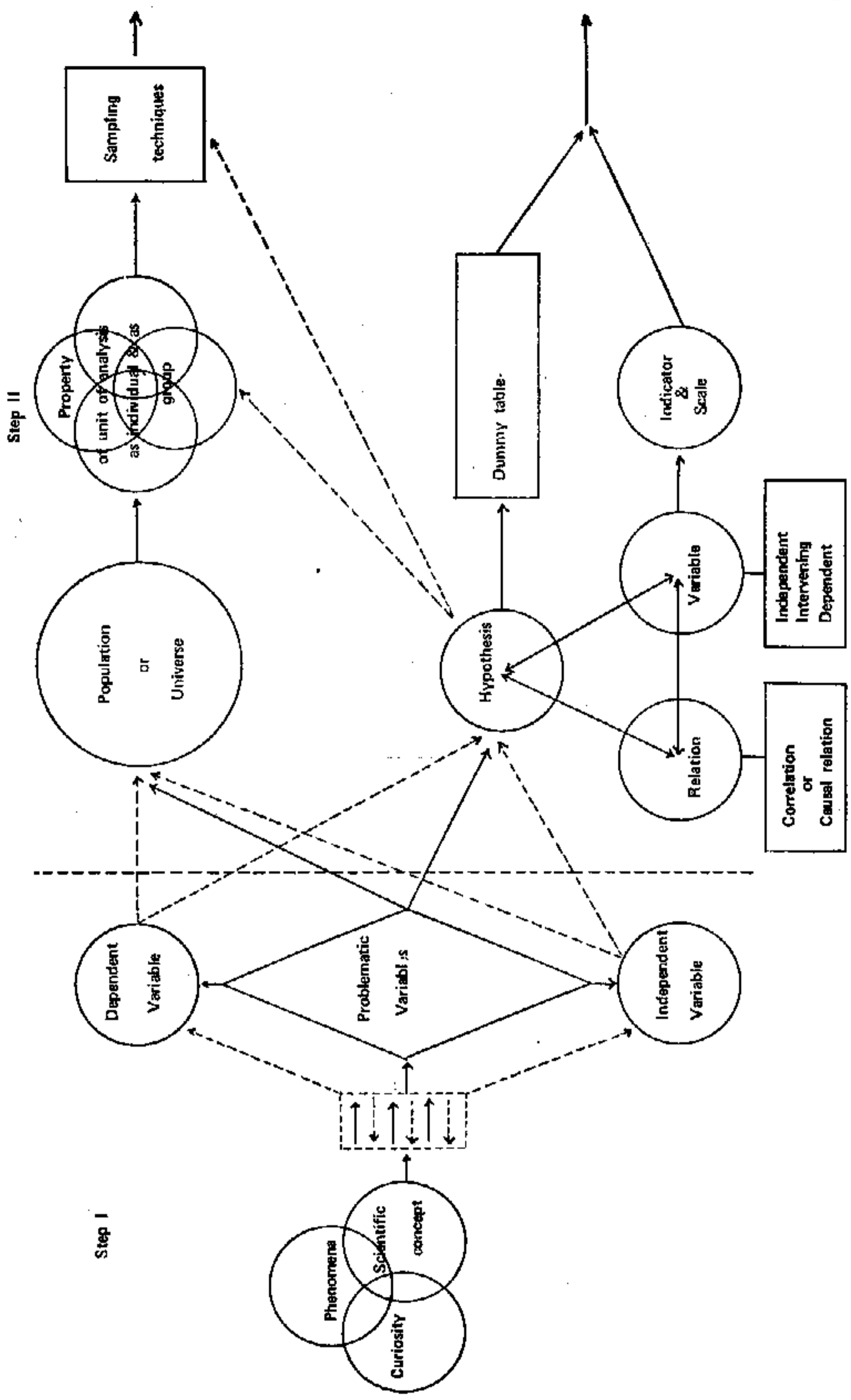
เมื่อผ่านกระบวนการเกี่ยวกับการกำหนดแนวความคิดทางทฤษฎีในการวิจัย ซึ่งในภาษาวิจัยเรียกว่า **Setting Theoretical Concept in Research** ของส่วนนี้ไปแล้ว ต่อไปก็เป็นปัญหาเรื่องการเลือกกำหนดวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการดำเนินการรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นเรื่องของการกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การเลือกใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตลอดจนการวิเคราะห์ข้อมูลที่จัดเก็บมาได้ ซึ่งในกระบวนการขั้นเหล่านี้แม้จะเป็นปัญหาในเรื่องของวิธีการ (Methodology) เป็นส่วนใหญ่ก็ตามแต่วิธีการเหล่านั้นจะเลือกมาอย่างไรและใช้อย่างไรนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับแนวความคิดทางทฤษฎีของการศึกษาวิจัยภายใต้ปัญหานั้น ๆ เป็นหลักในการพิจารณา และในท้ายที่สุดของกระบวนการวิจัยนี้ก็คือการเขียนรายงานเสนอผลการวิจัย ซึ่งเท่ากับเป็นการผนวกเอาข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ได้ มาวิเคราะห์ควบคู่กันไปกับแนวความคิดทางทฤษฎีที่ได้ตั้งหรือกำหนดไว้แต่ตอนต้นของการทำวิจัย เพราะฉะนั้น ในส่วนนี้แนวความคิดทางทฤษฎีที่มีไว้แต่เดิมจึงต้องถูกนำมาใช้ในปีปลายที่สุดอีกครั้งหนึ่ง ส่วนผลของการวิจัยนั้นจะเป็นอย่างไร ย่อมแล้วแต่ข้อเท็จจริงที่ได้ค้นพบมาเป็นเครื่องพิจารณากำหนดผลสรุปในปัญหาเรื่องนั้น ๆ

รายละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยจะมีลักษณะขั้นตอนเป็นอย่างไรนั้น ขอให้พิจารณาจากแผนภาพที่นำเสนอต่อไปนี้

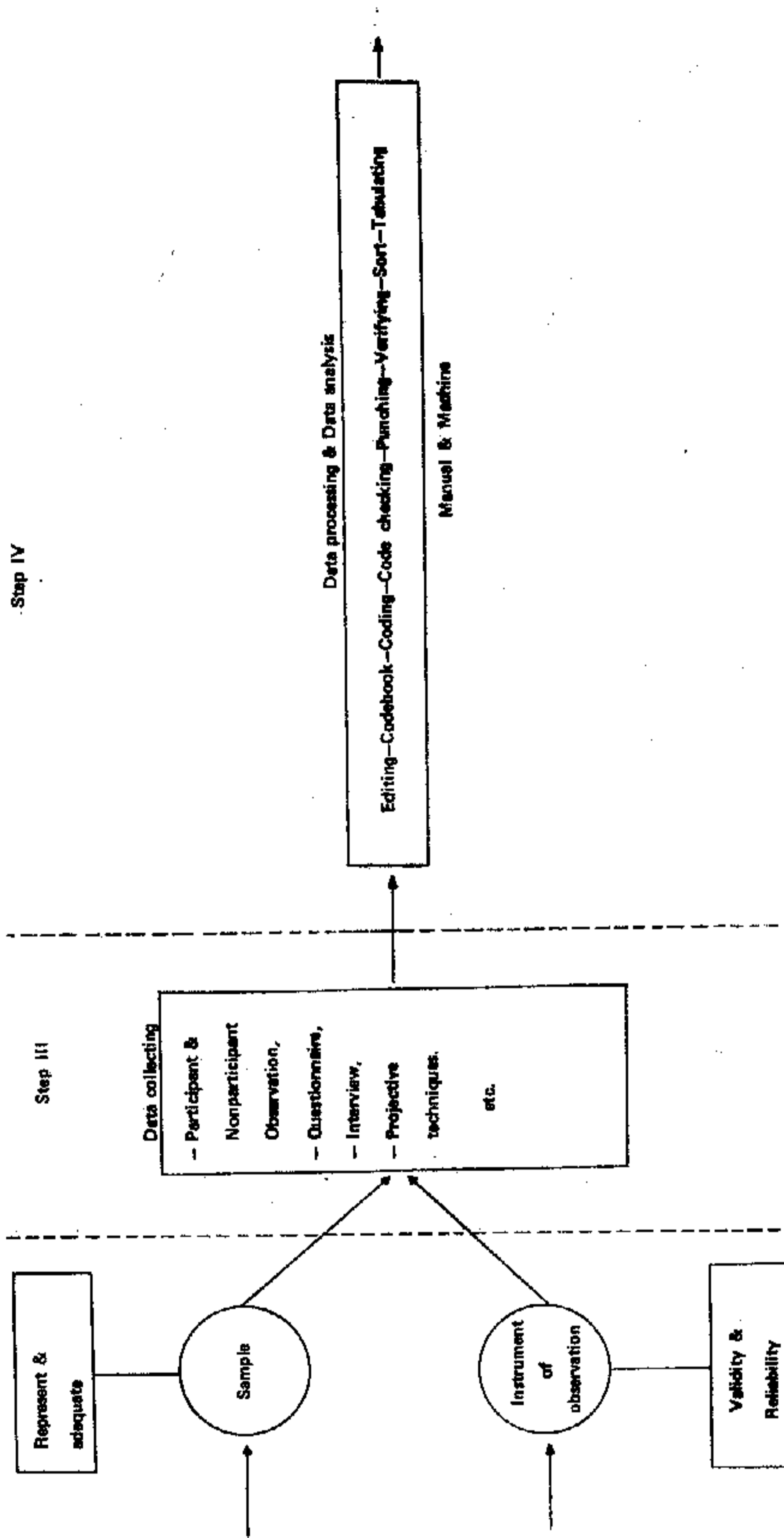

แผนภาพที่ผู้เขียนนำมาเสนอในที่นี้เป็นผลงานที่ออกความคิด โดย อาจารย์ฉัตรกุล จันทร์ไชย และออกแบบโดย นายเลขา วัลไพจิตร แห่งสำนักวิจัย สถาบันกัมพูชาพัฒนาบริหารศาสตร์ ซึ่งจัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นส่วนประกอบในการสอนวิชาวิทยาว่าด้วยการวิจัยในหลักสูตรของสถาบันฯ โดยผู้เขียนขอขอบคุณบุคคลทั้งสองที่ได้มีส่วนมาช่วยสนับสนุน

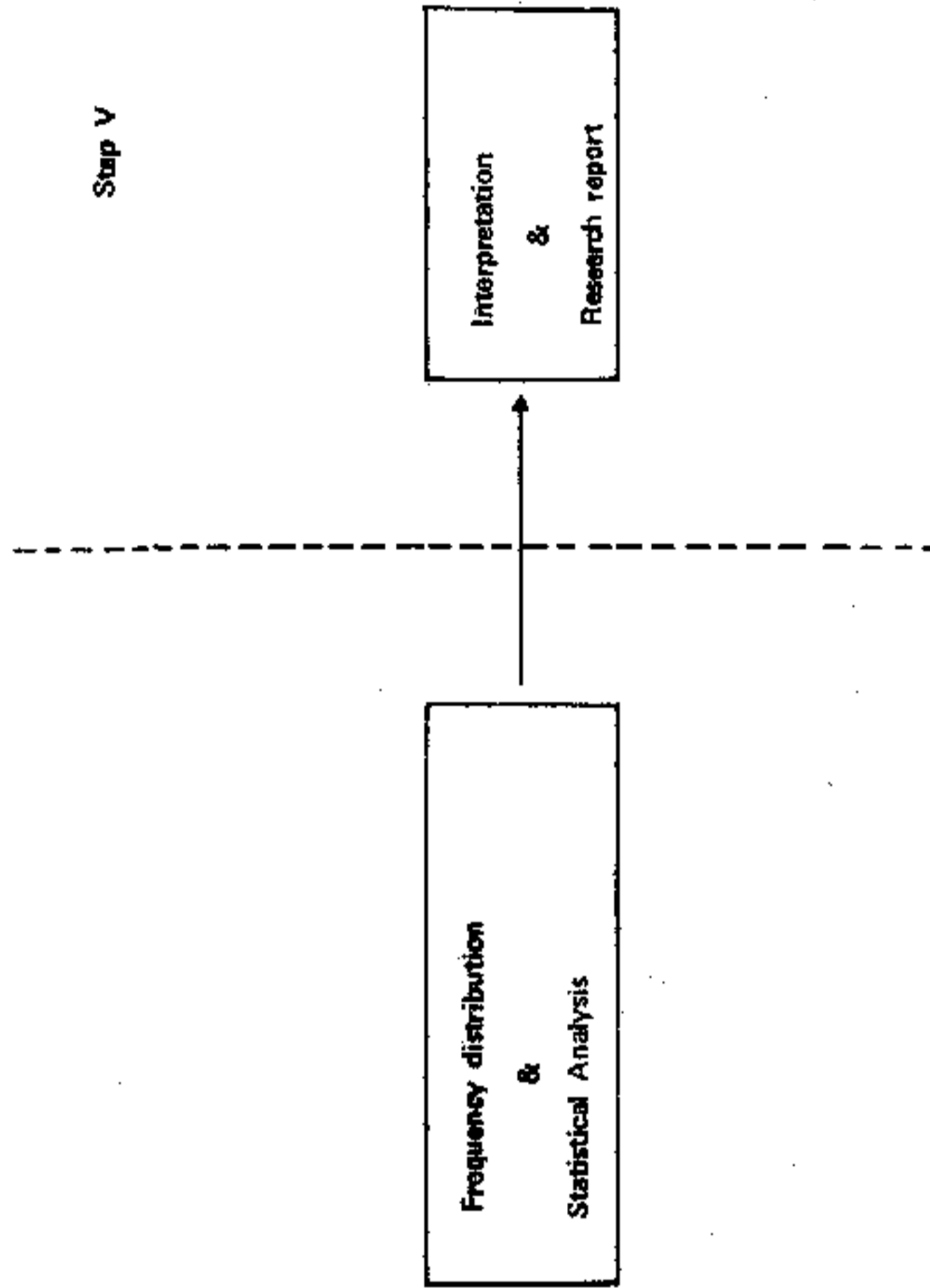
ขั้นตอนการวิจัย

Step V

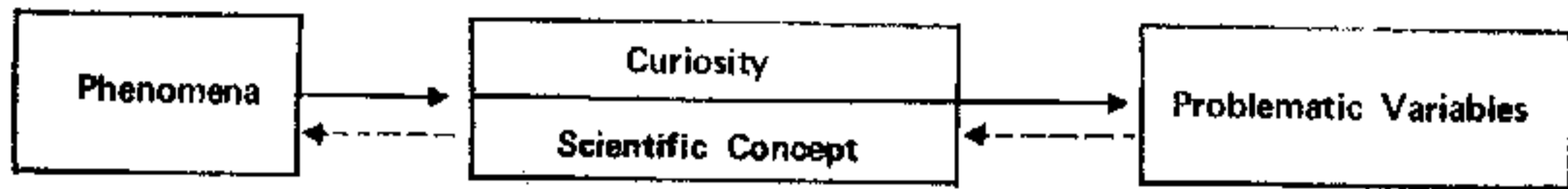
III เทคนิคการใช้แนวความคิดทางทฤษฎีในการเลือกกำหนดปัญหาในการวิจัย

เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่าการวิจัยนั้นต้องเริ่มจากปัญหา ถ้าไม่มีปัญหาที่จะไม่มีการวิจัย คำกล่าวข้างต้นนี้ถ้าพิจารณากันอย่างผิวเผินก็ดูเสมือนหนึ่งว่า ไม่เกิดเป็นปัญหาหรือเป็นข้อสงสัยสนทน-
 เทห์ที่จะทำความเข้าใจแต่อย่างใด แต่ถ้าพิจารณากันอย่างไตร่ตรองละเอียดลึกซึ้งลงไปก็มักจะพบว่าคำกล่าวนั้นเต็มไปด้วยเงื่อนงำและปัญหาต่าง ๆ ภายในอีกมากมาย เช่น ปัญหาที่ว่า
 ตัวปัญหานั้นเกิดขึ้นมาได้อย่างไร ถ้ามีหลาย ๆ หัวข้อปัญหาจะเลือกกันได้อย่างไร ปัญหาอย่างไร
 ที่ต้องการหาคำตอบด้วยวิธีการวิจัย และปัญหาอย่างไรที่ไม่ต้องการหาคำตอบด้วยวิธีการวิจัย
 ตลอดจนปัญหาที่ได้เลือกขึ้นมาทำการวิจัยนั้นควรมีลักษณะอย่างไรจึงจะถือว่า เหมาะสมและเกิด
 เป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัยภายใต้ปัญหานั้น ๆ

ในความเข้าใจของบุคคลโดยทั่ว ๆ ไปอาจเข้าใจความหมายของคำว่าปัญหาไปในรูปแบบ
 ต่าง ๆ กันเช่น บางคนเข้าใจว่าปัญหานั้นคือสิ่งที่จำเป็นต้องการแก้ไขหรือปัญหานั้นคือสิ่งที่ยังหา
 คำตอบไม่ได้ ตามลักษณะของความเข้าใจดังกล่าวมิใช่เป็นความเข้าใจผิด แต่เพียงความเข้าใจ
 ในลักษณะนั้นยังไม่ครอบคลุมและชัดเจนพอสำหรับความหมายในแง่ของการวิจัย โดยในทาง
 วิจัยถือว่า ปัญหานั้นจะต้องเป็นสิ่งที่ต้องการค้นหาคำตอบในข้อเท็จจริง การค้นหาคำตอบใน
 ระดับของการให้เหตุผลธรรมดา (Logical Reasoning) นั้น ไม่ถือว่าเป็นปัญหาในแง่ของการวิจัย
 หรือเป็นปัญหาที่จะต้องทำการวิจัยยกตัวอย่างเช่นมีคนตั้งปัญหาถามว่าทำไมคนไทยนิยมทำอาชีพ
 ราชการ ผู้ตอบปัญหานี้ก็นั่งไตร่ตรองพิจารณาดูแล้วให้เหตุผลว่า เพราะอาชีพราชการมีเกียรติ
 อาชีพราชการมั่นคง อาชีพราชการนั้นงานสบาย เป็นต้น จะเห็นได้ว่าเหตุผลที่ให้มาเป็นคำตอบ
 นั้นเป็นเหตุผลที่ได้มาจากความรู้สึกนึกคิดของผู้ตอบเอง ซึ่งอาจจะตรงกับข้อเท็จจริงหรือไม่
 ตรงกับข้อเท็จจริงเลยก็ได้ เพราะฉะนั้น ถ้าจะกล่าวโดยสรุปในภาษาวิจัยแล้ว ปัญหาก็คือ
 ช่องว่าง (Gap) ระหว่างการคาดการณ์ (Speculation) ถึงข้อเท็จจริงกับข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่จริง
 (Empirically Occured) ซึ่งการคาดการณ์นี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อได้มีความอยากรู้อยากเห็น
 (Curiosity) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของการกำเนิดปัญหา

ความอยากรู้อยากเห็นเป็นลักษณะสำคัญของนักวิจัยที่จะต้องมีความอยากรู้อยากเห็นเป็นคุณสมบัตินี้ประจำตัว มิฉะนั้นแล้ว ก็จะเป็นนักวิจัยไม่ได้ แต่โดยทั่วไปบุคคลทุกคนก็มีความอยากรู้อยากเห็นเป็นคุณสมบัตินี้ประจำตัวอยู่แล้วเหมือนกันเพียงแต่จะแตกต่างกันในแง่ของประเภท และองค์ความรู้ที่มีอยู่เท่านั้น ข้อสำคัญในเรื่องของความอยากรู้อยากเห็นที่ถือเป็นคุณสมบัตินี้สำคัญของนักวิจัยก็คือ ผู้ที่จะเป็นนักวิจัยได้นั้นจะต้องพยายามสร้างหรือพัฒนาตนเองให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น ในแง่หรือชนิดที่เป็นสาระของศาสตร์ (Science) อยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อจะได้สามารถตั้งปัญหาต่างๆ ขึ้นมาศึกษาวิจัยได้และปัญหาเหล่านั้นก็จะเชื่อมโยงกับความรู้และวิชาการในเรื่องนั้นๆ ต่อไป สิ่งสำคัญสำหรับการเป็นนักวิจัยอีกข้อหนึ่งก็คือ นักวิจัยจะต้องไม่หลงในการหาคำตอบด้วยความกិតขงตัวเองและเชื่อมั่นในความคิดและเหตุผลของตนว่าเป็นคำตอบที่ถูกตั้งแล้ว ผู้ที่เป็นนักวิจัยจะต้องตระหนักเสมอว่าเหตุผลหรือข้อคิดต่างๆ ที่ตนคิดได้นั้น เป็นเพียงการตอบปัญหาในระดับของการให้เหตุผล (Logical Thinking) เท่านั้น ซึ่งข้อเท็จจริงที่เป็นจริงจะเป็นอย่างไร ก็อย่าเพิ่งด่วนสรุป (Jump To The Conclusion) หรือหลงเข้าใจตนเองผิดว่าเหตุผลที่ตนคิดนั้นคือข้อเท็จจริงที่เป็นจริงแล้ว อันที่จริงเรื่องนี้ไม่น่าจะเป็นปัญหา แต่เผอิญมักจะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นกับนักวิชาการที่ได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนมาในระดับสูง และมีความเชื่อมั่นตัวเองสูงเกินไป จนเป็นเหตุให้เกิดความเข้าใจผิดว่า ตนนั้นคือผู้รู้ในข้อเท็จจริงไปเสียทุกสิ่งทุกอย่าง การทำตนเป็นผู้รู้ในข้อเท็จจริงไปเสียทุกสิ่งทุกอย่างในลักษณะดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นอุปสรรคปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งของการที่เป็นเหตุให้ไม่สามารถกำหนดปัญหาที่จะทำการวิจัยได้ เพราะตนเป็นผู้ให้คำตอบเสียก่อนที่จะได้มีการลงมือศึกษาวิจัยกันในข้อเท็จจริงออกมา กล่าวคือได้ทำการอุดช่องว่าง (Fill Gap) เสียแต่เริ่มแรกในช่วงที่ได้มีการคาดการณถึงข้อเท็จจริง จึงเป็นเหตุให้ไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นปัญหาที่จะต้องทำการวิจัยต่อไป

เมื่อความอยากรู้อยากเห็นเป็นองค์ประกอบสำคัญของการที่จะทำให้เกิดหรือไม่เกิดเป็นปัญหาขึ้นมาได้ แต่เผอิญความอยากรู้อยากเห็นของบุคคลนั้นมีแตกต่างกันมากทั้งในแง่ประเภท และระดับของการใช้ความคิดพิจารณาไตร่ตรอง (Postulation) ดังนั้น ปัญหาที่จะเกิดขึ้นจึงมีโอกาสแตกต่างกันไปได้อย่างไม่มีหลักเกณฑ์และขอบเขต ทั้งนี้เพราะเหตุของความอยากรู้อยากเห็นนั้นเอง อย่างไรก็ตาม ถ้าพิจารณาเฉพาะตัวความอยากรู้อยากเห็นเพียงอย่างเดียวก็เป็นเหตุให้เราไม่สามารถที่จะมีหรือกำหนดหลักเกณฑ์ในการตั้งหรือกำหนดปัญหาขึ้นมาได้ แต่โดยข้อเท็จจริงแล้วเราพอจะมีลู่ทางหรือความสามารถในการกำหนดกฎเกณฑ์ของการตั้งหรือกำหนดปัญหา (Problem Identification) ได้พอสมควร ทั้งนี้เพราะองค์ประกอบของการเกิดปัญหาในทางการวิจัยนั้นต้องมีตัวประกอบอย่างน้อย ๓ ตัวคือ ปรากฏการณ์ (Phenomena) ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) และแนวความคิดทางทฤษฎี (Scientific Concept) หรือศาสตร์ในเรื่องนั้นๆ ดังอาจพิจารณาได้จากแผนภาพต่อไปนี้

จากองค์ประกอบ ๓ ตัวดังกล่าว จะเห็นได้ว่าทิศทางของการเกิดปัญหานั้นถูกกำหนดอย่างกว้าง ๆ โดยตัวปรากฏการณ์อย่างหนึ่งและตัวแนวความคิดทางทฤษฎีหรือศาสตร์อีกตัวหนึ่ง เพราะฉะนั้นก็หมายความว่าเราเริ่มจะมีหลักเกณฑ์ในการทราบแนวทางการเกิดของปัญหาได้แล้ว แต่ตัวปัญหาจะเป็นตัวอะไรและจะมีมากน้อยแค่ไหนเพียง ไตนั้นขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางด้านแนวความคิดทางทฤษฎีหรือศาสตร์อย่างหนึ่งกับระดับความสามารถในการใช้ความคิดพิจารณาไตร่ตรองอีกอย่างหนึ่ง ดังนั้นปัญหาขั้นต่อมาก็คือเราจะมีเทคนิควิธีในการใช้แนวความคิดทางทฤษฎีหรือศาสตร์เข้าจับหรือกำหนดปัญหาได้อย่างไร การอธิบายถึงเทคนิควิธีในเรื่องนี้จำเป็นต้องยกตัวอย่างประกอบเพื่อให้เกิดความสะดวกในการอธิบายและความง่ายต่อการเข้าใจ ดังนั้นผู้เขียนจึงใคร่ขอเสนอตัวอย่างให้พิจารณาดังนี้

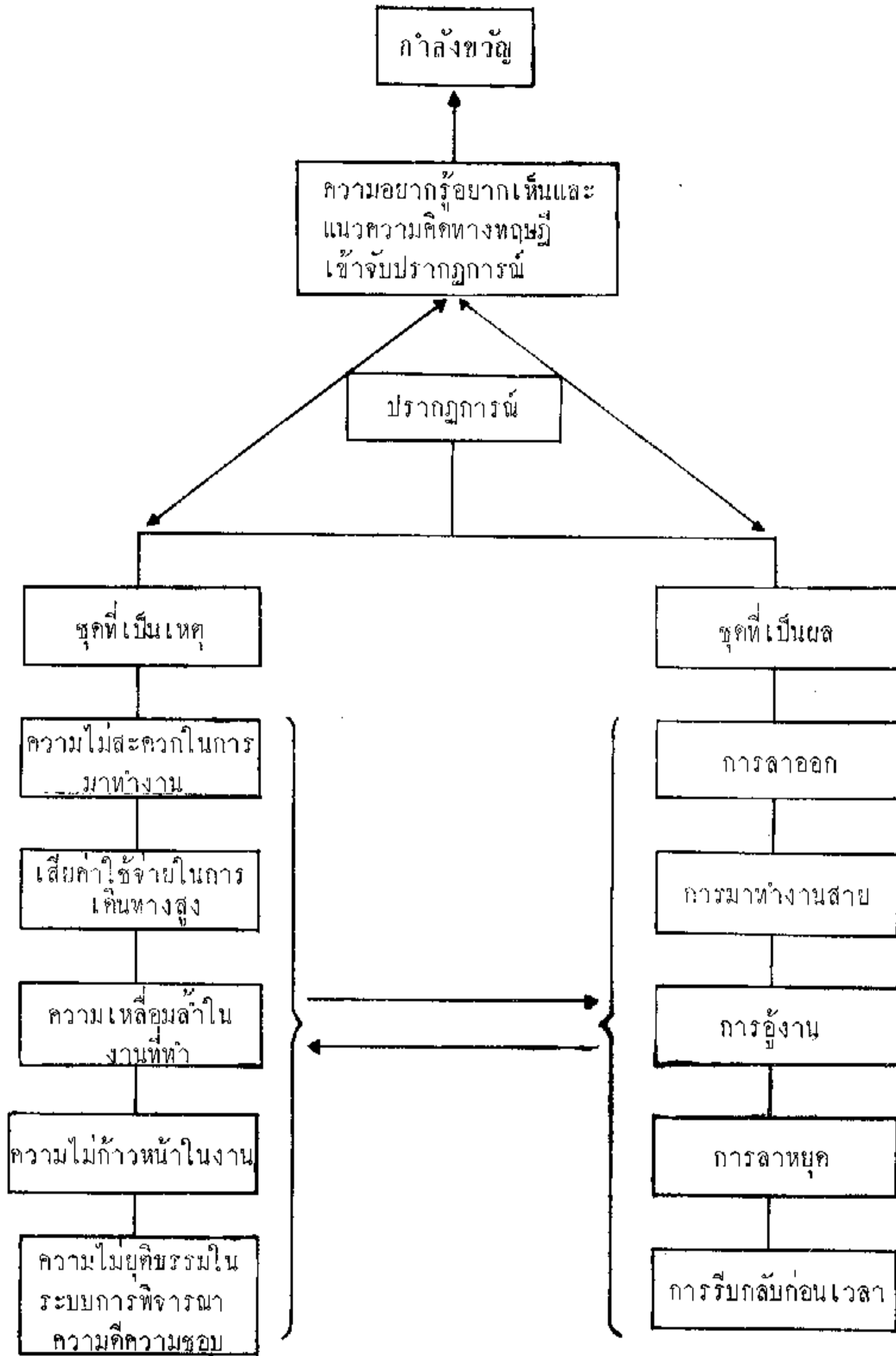
ตัวอย่างปรากฏการณ์

ข้าราชการฝ่ายธุรการของสถาบันแห่งหนึ่งมีนับตั้งแต่ชั้นเอก จนถึง ชั้น จัตวา และยังมีประเภทลูกจ้างประจำและลูกจ้างชั่วคราวอีก จากเหตุการณ์ที่ผ่านมาและที่เป็นอยู่ในปัจจุบันข้าราชการประเภทนี้ลาออกมากที่สุด อัตราของการลาออกเมื่อเทียบกับหน่วยงานอื่น ๆ แล้วนับว่าสถาบันแห่งนี้มีคนลาออกสูงมาก ส่วนผู้ที่ยังปฏิบัติงานอยู่ในสถาบันก็ บ่นมากมายว่าการพูดบ่นอยู่เป็นประจำว่ามาทำงานสถาบันนี้ ไกลลำบาก ต้องตื่นแต่เช้าต้องเสียค่ารถโดยสารมาก งานที่ทำก็ ลึกสั้นกัน บางคนเจ้านายมอบหมายให้ทำงานมากจนเกินไป บางคนเสนอสบายไม่ค่อยต้องทำอะไร บางคนลาหยุดบ่อย ๆ ก็ไม่เห็นลงโทษอะไร ข้าราชการไปเลยปีได้เงินเดือนเหมือนเดิมกัน บางคนบ่นว่างานไม่ก้าวหน้า บางคนบ่นว่าเจ้านายไม่สนับสนุน บางคนบ่นว่าไม่มีพวกไม่มีเจ้านาย ถึงเวลาปฏิบัติงานกันจริง ๆ บางคนก็มาสาย บางคนมาแต่เช้าก็จริงแต่ออกไปรับประทานอาหารกว่าจะลงมือปฏิบัติงานได้ก็สายแล้ว บางหน่วยงานมีงานทำมาก บางหน่วยงานแทบไม่มีอะไรจะทำ พอถึงเวลาเย็นก่อนเวลาเลิกงานหลายคนรีบเตรียมตัวกลับบ้าน บางคนบ่นว่าอยากหางานที่อื่นทำใหม่ เพราะที่สถาบันเขาไม่เปิดสอบเลื่อนชั้น หรือเมื่อเปิดพวกเขาก็ไม่มีสิทธิเพราะเอาแต่พวกจบปริญญา

จากปรากฏการณ์ข้างต้น ถ้าผู้พิจารณาไม่มีความอยากรู้อยากเห็นอะไรเลยก็ไม่มีทางที่จะเกิดปัญหาขึ้นมาได้ แต่ถ้าผู้พิจารณามีความอยากรู้อยากเห็นในระดับสามัญสำนึก (Common-sense Concept) ขึ้นมาก็จะพบว่ารู้สึกเป็นปัญหาต่าง ๆ ได้มากมายเช่น ปัญหาเรื่องสวัสดิการ

ไม่ใช่ ปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำในงานที่ทำ ปัญหาความไม่ก้าวหน้าในงาน ปัญหาความไม่ยุติธรรม ในระบบการพิจารณาความดีความชอบและปัญหาการลาออกของข้าราชการเป็นต้น จะเห็นได้ว่า ลักษณะปัญหาที่แต่ละคนจับใจนั้นมักจะแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของตัว ความอยากรู้หรืออยากเห็น บวกกับระดับความรู้ทางด้านแนวความคิดทางทฤษฎีหรือศาสตร์ ตลอดจน ระดับความสามารถในการพิจารณาไตร่ตรองของแต่ละคน เป็นประการสำคัญตั้งได้กล่าวมาแล้ว ข้างต้น

ก่อนที่จะพิจารณาถึง เทคนิควิธีในการ ใช้แนวความคิดทางทฤษฎีเข้าจับปรากฏการณ์ดังกล่าว จำเป็นต้องทำความเข้าใจในหลักเบื้องต้นเสียก่อนว่า กลุ่มปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นมามี ไม่ใช่จะเกิดขึ้นมาได้ลอย ๆ ทุกสิ่งทุกอย่างย่อมมีเหตุมีผลของการเกิดทั้งนั้น เพราะฉะนั้น ถ้าเอา หลักความคิดในเรื่องนี้เข้าจับกลุ่มปรากฏการณ์ดังกล่าวทั้งหมดก็จะพบว่าเราสามารถแยกปรากฏการณ์ย่อยออกได้เป็น 2 ชุด ชุดหนึ่งคือปรากฏการณ์ในส่วนที่เป็นเหตุและอีกชุดหนึ่งคือปรากฏการณ์ในส่วนที่เป็นผล เมื่อเราสามารถแยกประเภทของปรากฏการณ์ทั้งหมดออกมาเป็น 2 ชนิด ดังกล่าวได้แล้ว ขั้นตอนมาก็คือสองพิจารณาตรวจสอบปรากฏการณ์ใน 2 ชุดที่แยกออกมาแล้ว อีกครั้งหนึ่งเพื่อความมั่นใจว่าเป็นเหตุเป็นผลกันจริงได้สักแค่ไหน เมื่อมั่นใจว่าเป็นเหตุเป็นผล กันจริงได้แล้ว ก็นำเอาแนวความคิดทางทฤษฎีหรือศาสตร์ที่จะเกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นเข้าจับทั้งสอง ส่วน แล้วพิจารณาว่าจะจะเป็นคำตอบตรงกับปัญหาในทางทฤษฎีที่เราเอาเข้าจับหรือไม่ ถ้าตรง กันก็แสดงว่าใช่หรือเป็นปัญหาเกี่ยวกับเรื่องนั้น ซึ่งจากตัวอย่างในปรากฏการณ์ชุดนี้เมื่อนำเอา แนวความคิด ทางทฤษฎีหรือศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้เข้าจับแล้วปรากฏว่าเป็นปัญหาในเรื่อง “กำลังขวัญ” ขอให้พิจารณาไตร่ตรองจากแผนภาพที่แสดงดังต่อไปนี้ด้วย

จากแผนภาพดังกล่าว จะเห็นได้ว่าชุดของปรากฏการณ์ที่ด้านซ้ายมือซึ่งเป็นชุดที่เป็นเหตุ นั้นสามารถที่จะทำให้เกิดผลในด้านปรากฏการณ์ชุดที่เป็นผลในด้านขวามือได้ และขณะเดียวกันชุดปรากฏการณ์ที่เป็นผลอยู่ในด้านขวามือนั้นก็สามารถเป็นผลมาจากเหตุในชุดซ้ายมือได้ เช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้นในกลุ่มปรากฏการณ์ทั้งสองชุดดังกล่าวจึงรับกันอยู่ในแง่เหตุผลซึ่งกันและกัน ในขั้นต่อมาก็ได้นำเอาปรากฏการณ์ทั้งสองชุดไปเทียบเคียงหรือทาบเรีกับแนวความคิดทางทฤษฎี (Consult Theory) ที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ ซึ่งปรากฏว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับด้านการบริหารงานบุคคล เพราะฉะนั้นเท่ากับว่าเราเริ่มค้นพบแล้วว่าทฤษฎีที่จะต้องใช้อ้างอิง (Theoretical Reference) ในเรื่องนี้จะต้องเป็นเรื่องการบริหารงานบุคคลและหลังจากที่เราได้ใช้ความรู้และความคิดไตร่ตรองในสาระของศาสตร์ด้านการบริหารงานบุคคลดูเราก็พบต่อไปว่าเป็นปัญหาเรื่องกำลังขวัญ (Morale) ในการปฏิบัติงาน การที่เราตัดสินใจว่าเป็นเรื่องกำลังขวัญนั้นก็เพราะเหตุผลทั้งในด้านชุดขวามือและซ้ายมือบ่งว่าเป็นเรื่องของกำลังขวัญ กล่าวคือการที่ข้าราชการในสถาบันแห่งนี้ลาออกก็ดี มาทำงานสายก็ดี อู้งานก็ดี ลาหยุดงานก็ดี และรีบกลับก่อนก็ดี แสดงถึงลักษณะเกี่ยวกับการขาดกำลังใจในการทำงานของคนกลุ่มนี้ ซึ่งลักษณะการขาดกำลังใจนี้เมื่อพิจารณาถึงสาเหตุแล้วก็พบว่าในกลุ่มปรากฏการณ์เดียวกันในชุดที่เป็นเหตุคือเรื่องความไม่สะดวกในการมาทำงานก็ดี การที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางมากก็ดี ความเหลื่อมล้ำในงานที่ทำก็ดี ความไม่ก้าวหน้าในงานที่ทำก็ดี และความไม่ยุติธรรมในระบบการพิจารณาความดีความชอบก็ดี ล้วนแล้วแต่สามารถเป็นเหตุให้เกิดการขาดกำลังใจในการทำงานได้ เพราะฉะนั้นโดยสรุปแล้วปรากฏการณ์ชุดนี้จึงเป็นเรื่องของกำลังใจในการทำงานและเมื่อเอาแนวความคิดทางทฤษฎีเข้าจับปัญหาเรื่องกำลังใจในการทำงาน เราก็พบว่านั่นก็คือปัญหาเรื่องกำลังขวัญที่มีอยู่ในสาระของศาสตร์เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล

ข้อโต้แย้งเกี่ยวกับการตั้งปัญหาหรือการจับปัญหาในที่นี้ว่า ไม่จำเป็นต้องเป็นปัญหาเรื่องกำลังขวัญก็ได้ นั้น สามารถมีข้อโต้แย้งได้มาก เช่นคิดว่าควรเป็นปัญหาเรื่องประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้โดยผู้โต้แย้งอาจมีเหตุผลว่าในชุดปรากฏการณ์ที่เป็นผลนั้นแสดงถึงปัญหาในเรื่องประสิทธิภาพได้เหมือนกัน และขณะเดียวกันชุดปรากฏการณ์ที่เป็นเหตุนั้นก็แสดงถึงปัญหาในเรื่องประสิทธิภาพได้เหมือนกัน แต่ปัญหาที่ต้องตกลงและเข้าใจกันในเกณฑ์การพิจารณาในที่นี้ก็อีก แนวความคิดทางทฤษฎีที่แต่ละคนนำเข้าจับนั้นประเด็นแรกใครจับได้ถูกต้องครอบคลุมปรากฏการณ์ทั้งหมดมากกว่ากันและประเด็นที่สองแนวความคิดทางทฤษฎีนั้น ๆ ชั้นไหนจะสอดคล้องใกล้เคียงกับปรากฏการณ์นั้น ๆ ที่สุด ทั้ง 2 ประเด็นนี้คือเกณฑ์ในการพิจารณาตัดสินว่า ควรจะเลือกหัวข้อปัญหาที่จะทำการวิจัยภายใต้ปรากฏการณ์นั้น ๆ อย่างไร

IV เทคนิคการใช้แนวความคิดทางทฤษฎีในการเลือกกำหนด สมมติฐานในการวิจัย

คำว่าสมมติฐาน (Hypothesis) เป็นศัพท์วิจัยที่สำคัญอันหนึ่ง และเป็นศัพท์ที่ใช้กันอยู่อย่างกว้างขวางในหมู่นักวิชาการทั้งที่เป็นนักวิจัย และไม่ใช่นักวิจัย ศัพท์คำนี้แม้กระทั่งในหมู่นักวิจัยกันเองก็ยังมีความเข้าใจไขว้เขวไม่ตรงกันอีก นักวิจัยบางคนเอาความคิดเห็น (Idea) ของตนที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้วคิดว่าควรจะเป็นอย่างโน้นอย่างนี้เรียกว่าเป็นสมมติฐานของตน เพราะฉะนั้น สมมติฐานตามทฤษฎีนั้นก็ไม่ต่างกับความคิดเห็นแต่อย่างใด คือ คิดขึ้นมาลอยๆ หรือ ตั้งขึ้นมาลอยๆ ก็ได้ ซึ่งความคิดเห็นนั้นๆ อาจจะเรียกว่าเป็นการเดา (Guess) เอาก็ได้ แต่เพียงสมมติฐานที่จะต้องใช้ในการวิจัยนั้นไม่ใช่เรื่องของการคิดเดาเอาแต่อย่างเดียว การที่จะทำการเดานั้นฐาน (Base) ของการเดาจะต้องมีอยู่ก่อน นั่นก็คือจะต้องมีตัวปัญหาและการกำหนดชนิดของตัวแปรในปัญหาให้ไว้เสียก่อน ถ้าไม่กำหนดปัญหาและชนิดของตัวแปรในปัญหาไว้เป็นตัวแปรชนิดใดแล้ว ทิศทางของการเดาก็ไม่อาจกำหนดได้ การเดาในลักษณะนั้นจึงเป็นการเดาสุ่ม แม้จะมีปัญหาและกำหนดตัวแปรในปัญหาได้อย่างแน่นอนจนชัดเจนพอที่จะทำให้เห็น ถึงทิศทางในการเดาได้ก็ตาม แต่การเดานั้นๆ ยังจะต้องให้สมเหตุสมผลและสมจริงในการกล่าวด้วย

การที่จะต้องการให้สมเหตุสมผลนั้นก็หมายความว่า มีหลักเหตุผลที่จะสนับสนุนหรือไม่แก่ไหนเพียงใดที่ทำให้หน้าจะยอมรับฟังได้ ซึ่งหลักเหตุผลในที่นี้ก็คือนแนวความคิดทางทฤษฎีหรือศาสตร์ที่จะนำมาสนับสนุนนั่นเอง ขณะเดียวกันการเดานั้นจะต้องให้สมจริงด้วยนั้นก็หมายความว่า ในข้อของการเดานั้นน่าจะมีข้อเท็จจริงมาสนับสนุนได้หรือไม่แก่ไหนเพียงใดด้วย สาเหตุที่การเดาในลักษณะของสมมติฐานที่ตั้งมีแนวความคิดทางทฤษฎีหรือศาสตร์มาสนับสนุนนั้น นอกจากจะช่วยให้ลักษณะการเดาเป็นที่น่ายอมรับในหลักเหตุผลได้อย่างดีแล้ว ยังปรากฏว่าการวิจัยนั้นเป็นเรื่องของการกระทำในสภาวะของศาสตร์ เพราะฉะนั้น จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะหลีกเลี่ยงไม่ได้ในการที่จะเอาความรู้ทางศาสตร์มาช่วยในการดำเนินการ ขณะเดียวกันสาเหตุที่การเดาจะต้องให้สมจริงด้วยนั้น ก็เพราะเหตุว่าการวิจัยนั้นมุ่งค้นหาข้อเท็จจริง เพราะฉะนั้น ลักษณะของการเดาจะต้องไม่เลื่อนลอยหรือห่างไกลไปจากข้อเท็จจริงที่เรามุ่งทดสอบ มิฉะนั้นแล้วการเดาหรือที่เรียกกันว่าสมมติฐานก็จะไม่มีความหมายสำหรับการวิจัยแต่อย่างใดเลย

การคาดคะเนในลักษณะของสมมติฐานนั้น ในภาขาวิจัยเรียกว่าเป็นการคาดการณ์ (Prediction) ถึงความสัมพันธ์ของตัวแปร (Variable) ตั้งแต่ ๒ ตัวขึ้นไป จากความหมายของสมมติฐานดังกล่าว จะเห็นได้ว่าเราต้องมีตัวแปรที่เป็นหลักอยู่ก่อนแล้วหนึ่งตัว นั่นก็คือตัวแปรในปัญหาหลัก (Problematic Variables) และจากตัวแปรในปัญหาหลักนี้เอง เมื่อเราสามารถกำหนดว่าเป็นตัวแปรชนิดที่เรียกว่าเป็นตัวแปรอิสระ (Independent Variable) หรือตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แล้ว เราจึงจะรู้ว่าชนิดของตัวแปรที่เราต้องการจะตั้งเป็นสมมติฐานเพื่อทดสอบกับตัวแปรในปัญหาหลักนั้นเป็นตัวแปรชนิดไหนแน่ นั่นก็คือเรารู้ถึงทิศทางในการเดาแบบตั้งเป็นสมมติฐานได้แล้ว ข้อที่น่าพิจารณาจากความหมายในสมมติฐานที่ให้ไว้ข้างต้นประการหนึ่งก็คือเราสามารถนำไปวิเคราะห์ได้ว่าสิ่งที่นักวิชาการหรือบุคคลต่างๆ เรียกสิ่งที่ตนกล่าวอ้างออกมาว่าเป็นสมมติฐานนั้น จะมีลักษณะเป็นสมมติฐานจริงหรือไม่ให้วิเคราะห์ตามความหมายที่ให้ไว้ บางทีจะพบว่าไม่ใช่สมมติฐานตามความหมายดังกล่าวเลย เพราะเป็นการกล่าวแบบลอยๆ อย่างคลุมเครือโดยไม่มีลักษณะบ่งชี้ถึงความสัมพันธ์แต่อย่างใด เมื่อไม่สามารถบ่งชี้ถึงความสัมพันธ์แต่อย่างใดได้ ก็เลยไม่รู้ว่าจะทดสอบกับตัวแปรอะไรและทดสอบได้อย่างไรด้วย เพราะฉะนั้นตามทีกล่าวมาจึงเป็นข้อคิดสำหรับบุคคลที่พูดถึงสมมติฐาน และบุคคลที่คิดจะตั้งสมมติฐานในการวิจัยของตน ข้อคิดในเรื่องนี้ถ้าจะลองพิจารณาเปรียบเทียบ คำว่าสมมติฐาน (Hypothesis) กับคำว่าข้อสันนิษฐาน หรือฐานคติ (Assumption) และคำว่าการเดา (Guess) ทั้งสามคำนี้ดูแล้วก็คงจะช่วยให้เกิดความเข้าใจในความหมายของคำว่า สมมติฐานตามที่กล่าวมาดีขึ้น

ก่อนที่จะเสนอถึงเทคนิควิธีในการใช้แนวความคิดทางทฤษฎีเข้าช่วยประกอบการตั้งสมมติฐานในการวิจัย ผู้เขียนขอย้อนกลับไปกล่าวถึงเทคนิควิธีในการเลือกกำหนดปัญหาในการวิจัยอีกครั้งหนึ่ง โดยจะกล่าวเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการกำหนดความหมายของตัวแปรในปัญหาหลัก อันเป็นส่วนที่ผู้ทำวิจัยจะต้องดำเนินการต่อเนื่องหลังจากที่ได้กำหนดปัญหาขึ้นมาได้ ส่วนนี้ถ้าจะกล่าวเปรียบเทียบก็เปรียบเสมือนหนึ่งเป็นการปรับภาพปัญหาที่จับได้หรือกำหนดขึ้นมาได้ให้มีความแน่นอนชัดเจนก่อนที่จะดำเนินการขั้นต่อไป เพราะฉะนั้น ก่อนที่จะเลือกกำหนดสมมติฐานซึ่งเป็นการคาดการณ์สำหรับการทดสอบถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ ในปัญหาที่ทำการวิจัย จึงจำเป็นต้องกำหนดความหมายของตัวแปรในปัญหาหลักเสียก่อน ขณะเดียวกัน เทคนิควิธีในการใช้แนวความคิดทางทฤษฎีเข้าช่วยประกอบการตั้งสมมติฐานกับเทคนิควิธีในการ

ใช้แนวความคิดทางทฤษฎีเข้าช่วยประกอบการให้ความหมายของตัวแปรนั้นเหมือนกัน ดังนั้น ในที่นี้ผู้เขียนจึงขอเสนอตัวอย่าง เกี่ยวกับ เทคนิค วิธี ในการกำหนด ความหมายของตัวแปรก่อน แล้วจึงเสนอตัวอย่างเกี่ยวกับเทคนิควิธีการใช้แนวความคิดทางทฤษฎีเข้าช่วย ประกอบการตั้ง สมมติฐานในอันดับต่อไป

สมมติว่าปัญหาที่กำหนดขึ้นมาได้นั้นคือ “ประสิทธิภาพในการจัดบริการด้านสาธารณสุข-ปโภค” เพราะฉะนั้น จึงจำเป็นต้องให้ความหมายคำว่าประสิทธิภาพที่ใช้ในที่นี้ให้ได้เสียก่อน ว่าหมายถึงอะไรแน่และจะมีช่องทางในการวัดได้อย่างไร โปรดพิจารณาการใช้แนวความคิดทางทฤษฎีเข้าช่วยดำเนินการกำหนดความหมายของตัวแปรได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง เกี่ยวกับแนวความคิดในการวัดประสิทธิภาพในการจัดบริการด้านสาธารณสุขปโภค

คำว่าประสิทธิภาพเป็นศัพท์ที่ใช้กันอย่างกว้างขวางทั้ง ในวงการบริหารธุรกิจและรัฐกิจ ศัพท์คำนี้แม้จะเป็นศัพท์ที่ใช้กันแพร่หลายอยู่พอสมควรก็ตาม แต่ก็ยังมีความเข้าใจในรายละเอียด ซึ่งที่ยังไม่ตรงกันอยู่บ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแนวความคิดของการบริหารงานด้านธุรกิจและรัฐกิจซึ่งมีเป้าหมายของการบริหารงานแตกต่างกันออกไป เพราะฉะนั้นปัญหาที่ตามมาก็คือเราจะ วัดประสิทธิภาพในการจัดบริการด้านสาธารณสุขปโภคกันได้อย่างไร ก่อนที่จะเสนอถึงแนวความคิดเกี่ยวกับการวัดประสิทธิภาพที่ใช้ในที่นี้ จำเป็นต้องกล่าวถึงแนวความคิดเกี่ยวกับความหมายของคำว่าประสิทธิภาพตามทรรศนะของบุคคลต่าง ๆ ก่อน ทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบถึงทรรศนะการมองของบุคคลต่างๆ เกี่ยวกับปัญหาเรื่องนี้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้นและเพื่อใช้เป็นช่องทางในการพิจารณาการกำหนดความหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้โดยเฉพาะต่อไป

Elmore Peterson และ E. Grosvenor Plowman ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่าประสิทธิภาพในการบริหารงานด้านธุรกิจว่าในความหมายอย่างแคบหมายถึง การลดต้นทุนในการผลิตและในความหมายอย่างกว้างหมายถึงรวมถึงคุณภาพ (Quality) ของการมีประสิทธิผล (Effectiveness) และความสามารถ (Competence and Capability) ในการผลิต การดำเนินงานทางด้านธุรกิจที่จะถือว่ามีประสิทธิภาพสูงสุดนั้นก็เมื่อสามารถผลิตสินค้าหรือบริการในปริมาณ และคุณภาพที่ต้องการในที่ที่เหมาะสมและต้นทุนน้อยที่สุด เมื่อกำหนดถึงสถานการณ์และข้อผูก

พันด้านการเงินที่มีอยู่ ดังนั้นแนวความคิดของคำว่าประสิทธิภาพทางด้านธุรกิจในที่นี้จึงมีองค์ประกอบ 5 อย่าง คือ ต้นทุน (Cost) คุณภาพ (Quality) ปริมาณ (Quantity) เวลา (Time) และวิธีการ (Method) ในการผลิต¹

Herbert A. Simon ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพในเชิงการปฏิบัติงานของเครื่องจักร โดยพิจารณาว่างานใดจะมีประสิทธิภาพสูงสุดนั้นให้ดูจากความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำเข้า (Input) กับผลิตผล (Output) ที่ได้รับออกมา² เพราะฉะนั้น ตามทรรศนะนี้ประสิทธิภาพจึงเท่ากับผลิตผลลบด้วยปัจจัยนำเข้า และถ้าเป็นการบริหารราชการก็บวกกับความพึงพอใจของประชาชนผู้รับบริการ (Satisfaction) เข้าไปด้วย ซึ่งอาจเขียนเป็นสูตรได้ดังนี้

$$E = (O - I) + S$$

E = Efficiency

คือ ประสิทธิภาพของงาน

O = Output

คือ ผลิตผลหรือผลงานที่ได้รับออกมา

I = Input

คือ ปัจจัยนำเข้าหรือทรัพยากรทางการบริหารที่ใช้ไป

S = Satisfaction

คือ ความพึงพอใจในผลงานที่ออกมา

John D. Millet ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพไว้คล้ายคลึงกับของ Simon ทั้งนี้ประสิทธิภาพหมายถึงผลการปฏิบัติงานที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่มวลมนุษย์ และได้รับผลกำไรจากการปฏิบัติงานนี้ด้วย (Human Satisfaction and Benefit Produced)³

ศาสตราจารย์ชูป กาญจนประกร ได้ให้ความหมายของคำว่าประสิทธิภาพว่า เป็นแนวความคิดหรือความมุ่งมาดปรารถนาในการบริหารงานในระบบประชาธิปไตย ในอันที่จะให้การบริหารราชการได้ผลสูงสุดคู่กับการที่ได้ใช้จ่ายเงินภาษีอากร ไปในการบริหารงาน ของประเทศ และจะต้องก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่ประชาชน⁴

อาจารย์รพี แก้วเจริญ และศศิทยา สุวรรณะชญ ได้ให้ความหมายของคำว่าประสิทธิภาพในครั้งที่ทำวิจัยเรื่อง การแบ่งเวลาปฏิบัติราชการของข้าราชการพลเรือนไทยระดับนักบริหารอาวุโสไว้ว่า หมายถึง ความคล่องแคล่วในการปฏิบัติงานให้สำเร็จ⁵

¹ Elmore Peterson and E. Grosvenor Plowman, *Business Organization and Management* (Homewood Illinois : Richard D. Irwin, Inc., 1953), pp. 433

² Herbert A. Simon, *Administrative Behavior*, (New York : The McMillan Company, 1960), p.180

³ John D. Millet, *Management in The Public Service* (New York : McGraw-Hill Book Company, Inc., 1954), p. 4.

⁴ ชูป กาญจนประกร, "รัฐประศาสนศาสตร์," *สังคมศาสตร์* (พระนคร : มงคลการพิมพ์, 2502), หน้า 40.

⁵ รพี แก้วเจริญ และศศิทยา สุวรรณะชญ, *การแบ่งเวลาปฏิบัติราชการของข้าราชการพลเรือนไทยระดับนักบริหารอาวุโส* (พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2510), หน้า 5

จากทฤษฎีของบุคคลต่าง ๆ ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าความแตกต่างที่สำคัญระหว่างประสิทธิภาพของทางตันธุรกิจกับทางตันรัฐกิจนั้น จุดใหญ่อยู่ที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจของประชาชน สำหรับกำไรนั้นเป็นสิ่งที่สามารถมองเห็นและนับกันได้ ส่วนความพึงพอใจนั้นเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นและคำนวณยากสำหรับการนับ ในการพิจารณาถึงความพึงพอใจนั้นได้มีบุคคลต่าง ๆ ให้ทฤษฎีไว้หลายอย่าง ตามทฤษฎีของ Daniel Lerner ซึ่งได้ให้ไว้อย่างกว้าง ๆ นั้น หมายถึง ความสำเร็จ (Achievement) และความมุ่งมั่งคั่งปรารถนา (Aspiration) ในงานนั้น ๆ ซึ่งอาจเขียนเป็นสูตรได้ดังนี้⁶

Satisfaction - Achievement : Aspiration

สำหรับทฤษฎีของ John D. Millet ซึ่งได้ให้ไว้ละเอียดพอสมควรเกี่ยวกับความพึงพอใจในบริการ (Satisfactory Service) หรือความสามารถในการที่จะพิจารณาว่าบริการที่ให้นั้นเป็นที่พึงพอใจหรือไม่นั้นพิจารณาได้จากสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ⁷

1. การให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน (Equitable Service)
2. การให้บริการอย่างรวดเร็วทันต่อเวลา (Timely Service)
3. การให้บริการอย่างเพียงพอ (Ample Service)
4. การให้บริการอย่างต่อเนื่อง (Continuous Service)
5. การให้บริการอย่างก้าวหน้า (Progressive Service)

จากทฤษฎีเกี่ยวกับความหมายของคำว่าประสิทธิภาพตามที่บุคคลต่าง ๆ ได้ให้ไว้ดังกล่าวจะเห็นได้ว่ามีองค์ประกอบร่วมที่เป็นหลักตรงกันอย่างหนึ่งคือ ประสิทธิภาพนั้นหมายถึงความสามารถในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งให้สำเร็จลุล่วงไปโดยดีที่สุด โดยความหมายของคำว่าโดยดีที่สุดนั้น ถ้าเป็นการบริหารในทางธุรกิจก็คือการให้ได้ผลกำไรสูงสุดแต่ถ้าเป็นการบริหารราชการ ความสำเร็จลุล่วงไปโดยดีที่สุดก็คือความสามารถในการสร้างความพึงพอใจให้กับประชาชนผู้รับบริการได้สูงสุด เพราะฉะนั้นถ้าจะพิจารณาความหมายของคำว่าประสิทธิภาพที่จะใช้กับการจัดบริการด้านสาธารณสุขยุคในขั้นนี้ โดยหลังจากที่ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดทางทฤษฎีของบุคคลต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว ก็สามารถกำหนดความหมายออกเป็น 2 องค์ประกอบใหญ่ ๆ ในลักษณะต่อไปนี้คือ

⁶Daniel Lerner, "Toward a Communication Theory of Modernization, A Set of Communication," *Communication and Political Development*, Lucian W. Pye (ed) (Princeton, New Jersey : Princeton University Press, 1963), p. 333.

⁷John D. Millet, *op.cit.*, pp. 397-400.

(1) ความสามารถในการผลิตผลงานทั้งด้านปริมาณและคุณภาพให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของงานนั้น ๆ โดยพิจารณาเปรียบเทียบกับความสามารถในการประหยัดทรัพยากรทางบริหารอันได้แก่คน (man) เงิน (money) และวัสดุอุปกรณ์ (material) ที่ใช้ในการดำเนินการ

(2) ความสามารถในการตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการได้อย่างพอเพียง (ample) เท่าเทียมกัน (equitable) ต่อเนื่องกัน (continuous) ทันต่อเวลา (timely) และก้าวหน้า (progress) ทั้งในทั้งปริมาณและคุณภาพของงานนั้น ๆ

สำหรับแนวในการวัดประสิทธิภาพในการจัดบริการด้านสาธารณสุขูปโภคในที่นี้ก็สามารถยึดแนวความคิดทั้ง 2 ลักษณะดังกล่าวข้างต้น โดยในลักษณะแรกนั้น เป็นการยึดแนวความคิดของทางฝ่ายธุรกิจมาใช้ คือแทนที่จะพิจารณาจากผลกำไรเปรียบเทียบกับต้นทุนที่ลงไป กลับเป็นการพิจารณาถึงผลงานที่บรรลุเป้าหมายกับทรัพยากรทางการบริหารที่ใช้ไป ซึ่งโดยข้อเท็จจริงแล้วเราก็ไม่อาจพิจารณาเปรียบเทียบกันในแต่ละตัวเลขจริง ๆ ได้ทั้งหมด สิ่งที่เราพอจะสามารถนำมาพิจารณาได้ในที่นี้คือทัศนคติ (attitude) ต่อความสำเร็จของงานตามเป้าหมายกับทรรศนะต่อความสามารถในการประหยัดทรัพยากรทางการบริหาร กล่าวคือถ้าหากว่างานที่ปฏิบัติอยู่นั้นจะมีประสิทธิภาพสูงเท่าใด นั่นก็หมายถึงความสามารถในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายพร้อมทั้งความสามารถประหยัดทรัพยากรทางการบริหารได้สูงเท่านั้น หรือถ้าจะกล่าวในแง่ของค่าสหสัมพันธ์แล้วประสิทธิภาพในที่นี้ต้องมีค่าไปในทางบวกทั้งสองอย่าง ระหว่างความสามารถในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายกับความสามารถในการประหยัดทรัพยากรทางการบริหารแต่ถ้าค่าของสหสัมพันธ์เกิดมีค่าไปในทางลบ คือ ไม่สามารถปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย พร้อมกับไม่สามารถประหยัดทรัพยากรทางการบริหารมากเท่าใดก็แสดงถึงความไม่มีประสิทธิภาพมากขึ้นเท่านั้น

ส่วนในลักษณะที่สองนั้น เป็นการพิจารณาจากทัศนคติเช่นกันโดยยึดตามแนวความคิดในเรื่องของความสามารถในการสร้างความพึงพอใจให้กับผู้รับบริการ ซึ่งพิจารณาจากองค์ประกอบ 5 ด้านด้วยกันคือ

(1) ความสามารถในการจัดบริการให้เพียงพอแก่ความต้องการของผู้รับบริการ (Ample Service)

(2) ความสามารถในการจัดบริการให้อย่างยุติธรรมโดยลักษณะการจัดให้นั้นจะต้องเป็นไปอย่างเสมอภาคและเสมอหน้า (Equitable Service) แก่ผู้รับบริการ

(3) ความสามารถในการจัดบริการให้อย่างต่อเนื่อง (Continuous Service) โดยไม่มีการหยุดชะงักหรือติดขัดในการให้บริการนั้น ๆ

(4) ความสามารถในการจัดบริการให้อย่างรวดเร็วทันต่อเวลา (Timely Service) ตามลักษณะของความจำเป็นรีบด่วนในบริการและตามความต้องการของประชาชนในบริการนั้น ๆ

(5) ความสามารถในการพัฒนาบริการที่จัดให้ทั้งในด้าน ปริมาณและคุณภาพ ให้มีความเจริญก้าวหน้า (Progressive Service) ตามลักษณะของบริการนั้น ๆ ขึ้นไปเรื่อย ๆ

จากตัวอย่างดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าได้มีการนำเอาตัวแปรในปัญหาหลักไปปรึกษาทฤษฎีหรือแนวความคิดต่าง ๆ ที่นักทฤษฎีได้ให้ไว้เกี่ยวกับเรื่องนี้ หลังจากนั้นก็พยายามที่จะกำหนดแนวความคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพที่จะใช้ในการวิจัยในที่ลงไปให้แน่นอนและชัดเจนเพื่อจะได้ใช้เป็นพื้นฐานและลู่ทางของการดำเนินการในกระบวนการวิจัยขั้นต่อไป หลักเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณากำหนดแนวความคิดทางทฤษฎีในที่นี้ก็อยู่ในด้านความคิดเห็นของนักทฤษฎีต่าง ๆ นั้น ก็พยายามศึกษาค้นหาความคิดเห็นของนักทฤษฎีต่าง ๆ ให้มากที่สุดและก็พยายามหาองค์ประกอบที่เป็นตัวร่วมออกมาให้ได้ เหตุผลของการหาตัวร่วมหรือการใช้ตัวร่วมเป็นเกณฑ์ในการพิจารณานั้นก็คือ ถูกว่าสิ่งที่นักทฤษฎีทั้งหลายเห็นตรงกันมากที่สุดนั้น น่าจะเป็นสิ่งที่ถูกต้องที่สุดสำหรับการพิจารณาในคำระดับของเหตุผล นอกจากนั้นในด้านข้อเท็จจริงก็ต้องนำมาประกอบการพิจารณาในการกำหนดความหมายที่จะใช้ควบคู่กันไปด้วย ซึ่งข้อเท็จจริงที่ได้นำมาประกอบในที่นี้ก็ คือ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหาที่จะทำการวิจัยว่ามีลักษณะอย่างไรจากตัวอย่างที่เสนอมานั้นจะเห็นได้ว่าจำเป็นต้องให้ความหมายในลักษณะที่ได้ให้ไว้เช่นนั้น ทั้งนี้ เพราะงานการจัดบริการด้านสาธารณสุขประเภทนั้นเกี่ยวข้องกับทั้งด้านตัวผู้ให้และตัวผู้รับบริการ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องให้ความหมายครอบคลุมทั้งตัวผู้ให้และตัวผู้รับ ซึ่งจากความหมายที่ได้ให้ไว้เช่นนั้นทำให้การวัดประสิทธิภาพในการจัดบริการในที่นี้จะต้องวัดจากบุคคลทั้งสองฝ่ายและวัดได้ตามลักษณะขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่ได้ระบุไว้ในเชิงของตัวชี้แสดง (Indicators) ในการทดสอบ

หลังจากที่สามารถปรับภาพปัญหาที่จับได้หรือกำหนดขึ้นมาได้ให้มีความแน่นอนและชัดเจนโดยวิธีการกำหนดความหมายของตัวแปรในปัญหาหลักดังกล่าวในตัวอย่างข้างต้น ขั้นตอนต่อไปก็คือการค้นหาคำถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับปัญหาที่กำลังทำวิจัยอยู่ วิธีการค้นหาคำถึงความสัมพันธ์ในลักษณะนี้กระทำได้โดยการตั้งเป็นสมมติฐานเพื่อการทดสอบแต่ก่อนที่จะลงมือทำการตั้งสมมติฐานนั้นจำเป็นต้องกำหนดชนิดของตัวแปรในปัญหาหลักเสียก่อนว่าเป็นตัวแปรชนิดไหน - ถ้ากำหนดให้ตัวแปรในปัญหาหลักเป็นตัวแปรตาม (Dependent Variable)

ก็หมายความว่าทิศทางของการค้นหาถึงความสัมพันธ์ในสมมติฐานนั้นจะเป็นตัวแปรอิสระ (Independent Variable) หรือตัวแปรที่เป็นเหตุแห่งปัญหา แต่ถ้ากำหนดให้ตัวแปรในปัญหาหลักเป็นตัวแปรอิสระ ก็หมายความว่าทิศทางของการค้นหาถึงความสัมพันธ์ในสมมติฐานจะเป็นตัวแปรตามหรือตัวแปรที่เป็นผลตามมาจากปัญหานั้น สำหรับตัวอย่างที่ได้นำเสนอเกี่ยวกับปัญหาเรื่อง “ประสิทธิภาพในการจัดบริการด้านสาธารณสุขปุปโลก” ซึ่งเป็นตัวแปรในปัญหาหลักโดยในที่นี้ถือว่าเป็นตัวแปรตาม เพราะฉะนั้น ทิศทางของการค้นหาถึงความสัมพันธ์ในสมมติฐานที่จะตั้งต่อไปจึงเป็นชุดของตัวแปรอิสระหรือตัวแปรที่จะเป็นเหตุในการกำหนดความมีหรือไม่มีประสิทธิภาพในการจัดบริการเกี่ยวกับเรื่องนี้

สำหรับเทคนิควิธีในการใช้แนวความคิดทางทฤษฎีเข้าช่วยประกอบการเลือกกำหนดสมมติฐานในการวิจัยนั้น ก็ดำเนินการเช่นเดียวกับเทคนิควิธีในการกำหนดความหมายของตัวแปรตามลักษณะ ที่กล่าวข้างต้นทั้งหมด เพราะฉะนั้น จึงขอเสนอตัวอย่างในเรื่องเดียวกันให้พิจารณาคิดต่อกันไปเลย

ตัวอย่าง ในการวิจัยเกี่ยวกับการใช้แนวความคิดทางทฤษฎีช่วยประกอบการตั้งสมมติฐาน

การที่จะค้นหาตัวแปรอิสระหรือตัวแปรที่เป็นเหตุในการกำหนดความมีหรือไม่มีประสิทธิภาพในการจัดการด้านสาธารณสุขปุปโลก เป็นสิ่งที่มีคุณค่าสูงสำหรับผลที่จะได้รับจากการทำวิจัย ทั้งนี้เพราะจะได้ช่วยให้ทราบถึงปัญหาที่เป็นข้อเท็จจริงต่างๆของการจัดดำเนินงานหรือการบริหารงานในขั้นนี้ว่าเป็นอย่างไรบ้าง และจะได้ใช้เป็นเส้นทางที่นำไปสู่การแก้ไขปรับปรุงการบริหารงานได้อย่างถูกต้องและได้ผลดียิ่งขึ้น แต่เนื่องจากตัวแปรที่จะเป็นเหตุในการกำหนดความมีหรือไม่มีประสิทธิภาพในการจัดบริการนั้นมีอยู่มากมาย ทั้งในทางหลักเหตุผลของทฤษฎีและในข้อเท็จจริงของการดำเนินงาน เช่นตัวแปรเกี่ยวกับการบริหารงานขององค์การหรือหน่วยงานผู้จัดบริการ และตัวแปรเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางนิเวศน์วิทยาของการบริหารงาน (Administrative Ecological Factors) เป็นต้น ดังนั้นการกำหนดขอบเขตของการค้นคว้าเกี่ยวกับตัวแปรที่เป็นเหตุในที่นี้จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำเนินการวิจัย ซึ่งในที่นี้เห็นควรพิจารณาเฉพาะตัวแปรเกี่ยวกับการบริหารงานเท่านั้น ทั้งนี้เพราะตามหลักวิชาการปัญหาเรื่องความมีหรือไม่มีประสิทธิภาพในการจัดบริการนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารงานเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะฉะนั้น ในลำดับต่อมาจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ในหลักทฤษฎี (Theoretical Knowledge) และความเข้าใจในข้อเท็จจริง (Empirical Knowledge) ของการบริหารงานที่จะก่อให้เกิดความมีหรือไม่มี

ประสิทธิภาพใต้นั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญสุดยอตที่จะนำไปสู่สู่ทางในการกำหนดแนวในการค้นหาข้อเท็จจริงในลักษณะของการตั้งเป็นสมมติฐานเพื่อทดสอบต่อไป

ตามความรู้ในหลักวิชาการบริหาร ถือว่าการบริหารที่จะมีประสิทธิภาพใต้นั้นจะต้องเป็นการบริหารแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) กล่าวอย่างง่าย ๆ ก็คือจะต้องมีหลักและระบ่วิธีการในการดำเนินการเป็นอย่างดี เพราะฉะนั้น จากแนวความคิดที่ได้มาจากหลักวิชาการบริหารก็หมายความว่า ในการวิเคราะห์ปัญหาการบริหารงานเกี่ยวกับการจัดบริการด้านสาธารณสุขูปโภค ที่จะยึดถือเป็นแนวหลักในการพิจารณาว่ามีหรือไม่มีประสิทธิภาพนั้น ให้พิจารณาจากประเด็นที่ว่าการบริหารงานเป็นหรือไม่เป็นแบบวิทยาศาสตร์สักแค่ไหนเพียงไร แต่เผอิญว่า การบริหารงานแบบวิทยาศาสตร์นั้นยังไม่มีข้อยุติที่แน่นอนกันว่าจะต้องมีลักษณะเป็นอย่างไรบ้าง นักทฤษฎีทางการบริหารทั้งหลายต่างให้ทรรศนะการมองของตนไปในรูปแบบต่าง ๆ กัน ซึ่งในที่นี้จะขอยกตัวอย่างของนักทฤษฎีบางท่านไว้ ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นข้ออ้างอิงในการกำหนดแนวทฤษฎี (Theoretical Reference) ที่เห็นควรนำมาพิจารณาเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของการตั้งสมมติฐานเพื่อการค้นหาข้อเท็จจริงภายใต้ปัญหาเรื่องตัวแปรที่เป็นเหตุ ในการกำหนดความมีหรือไม่มีประสิทธิภาพในการจัดบริการด้านสาธารณสุขูปโภคต่อไป

Luther Gulick ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับการบริหารงานที่จะถือว่าเป็นการบริหารงานแบบวิทยาศาสตร์ใต้นั้นจะตั้งประกอบด้วยการทำงานในลักษณะตามกระบวนการขั้นตอนดังนี้ คือ⁸ ต้องมีการวางแผน (Planning) ที่ดี การจัดองค์การ (Organizing) ที่ดี การจัดการเกี่ยวกับบุคคล (Staffing) ที่ดี การอำนวยการ (Directing) ที่ดี การประสานงาน (Co-ordinating) ที่ดี การรายงาน (Reporting) ที่ดี และการงบประมาณ (Budgetting) ที่ดี จากทรรศนะของ Luther Gulick นี้ ศาสตราจารย์ชูป กาญจนประกร ได้ให้ทรรศนะส่วนตัวเพิ่มเติมอีกว่า สำหรับในประเทศไทยนั้น ควรเพิ่มในเรื่องนโยบาย (Policy) และอำนาจ (Authority) เพราะฉะนั้น ถ้าจะเขียนโดยใช้เป็นตัวย่อแล้วก็ต้องเป็น PAPOSDCORB แทนที่จะเป็น POSDCORB เฉย ๆ⁹ นอกจากทรรศนะดังกล่าวแล้ว ยังมีบางท่านได้ให้ทรรศนะที่ย่นย่อลงบ้างเล็กน้อย คือ มีเฉพาะตัว PODCOC ซึ่งหมายถึงการวางแผน (Planning) ที่ดี การจัดองค์การ (Organizing) ที่ดี การอำนวยการ (Directing) ที่ดี การประสานงาน (Co-ordinating) ที่ดี และการควบคุมงาน (Controlling) ที่ดี บางท่าน

⁸ Luther Gulick and Lyndon Urwick (eds), *Paper on the Sciences of Administration* (New York : Institute of Public Administration, 1937) p. 17.

⁹ ชูป กาญจนประกร, *หลักรัฐประศาสนศาสตร์* (เอกสารโรเนียว) คณะรัฐประศาสนศาสตร์จัดพิมพ์ พ.ศ. 2509

ให้ทรรศนะไว้เพียง 3 ตัวเท่านั้นที่เห็นว่าสำคัญ คือตัว PBS ซึ่งหมายถึงการวางแผน (Planning) ที่ดี การงบประมาณ (Budgeting) ที่ดี และการสร้างระบบ (System) ที่ดี สำหรับศาสตราจารย์ Ernest Dale ซึ่งได้ให้ทรรศนะที่เน้นไปในทางธุรกิจว่าควรจะต้องมีลักษณะดังนี้คือมี การจัดองค์การ (Organizing) ที่ดี การวางแผน (Planning) ที่ดี การจัดการเกี่ยวกับบุคคล (Staffing) ที่ดี การอำนวยการ (Directing) ที่ดี การควบคุม (Controlling) ที่ดี การคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ (Innovation) และการเป็นตัวแทนขององค์การ (Representation)¹⁰

จากการพิจารณาทรรศนะของบุคคลต่าง ๆ ที่ให้ไว้ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าบุคคลเหล่านี้ ได้มีความคิดเห็นหลายอย่างตรงกัน ซึ่งอาจถือว่าเป็นตัวร่วมสำคัญที่นำไปพิจารณาใช้ในการ กำหนดเป็นแนวความคิดในทางทฤษฎี ซึ่งในที่นี้ตัวร่วมที่เห็นตรงกันมากที่สุด ก็ได้แก่ตัวที่ Luther Gulick เสนอไว้ นั่นคือ POSDCOB ซึ่งตัดเอาตัว R (Reporting) ออกเพราะไม่มีผู้อื่นให้ทรรศนะ ตรงกัน เพราะฉะนั้นตัว POSDCOB หกตัวนี้จึงเป็นตัวแปรที่เห็นว่าเหมาะสมที่จะนำไปพิจารณา ประกอบในการตั้งสมมติฐานในที่นี้ต่อไป

สำหรับการตั้งสมมติฐานจริง ๆ ขึ้นมานั้น จำเป็นต้องมีความเข้าใจในข้อเท็จจริงหรือมี ข้อเท็จจริงมาสนับสนุนในแต่ละเรื่องอยู่พอสมควรจึงจะทำให้สมมติฐานที่ตั้งขึ้นมานั้นไม่เลือน- ลอยจากข้อเท็จจริงในการทดสอบ กล่าวคือ ลักษณะการตั้งนั้นจะต้องให้มีศักยภาพในการที่จะ ได้รับการทดสอบยืนยันจากข้อเท็จจริงได้สูงจึงจะถือว่าเป็นการตั้งที่ถูกต้องกับหลักเกณฑ์และมี คุณประโยชน์สำหรับการวิจัย เพราะฉะนั้น แม้จะมีแนวความคิดทางทฤษฎีสนับสนุนให้ตั้งตัว POSDCOB อยู่แล้วก็ตาม แต่ก็ยังไม่อาจตั้งให้ได้เป็นที่แน่นอนชัดเจนลงไปในงานสาธการณูปโภค ทั้ง 4 ประเภท ทั้งนี้เพราะงานสาธการณูปโภคในแต่ละประเภทต่างก็มีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ ลักษณะ งาน และปัญหาในการดำเนินการของตนต่างกัน จึงทำให้การตั้งสมมติฐานอาจจะต้องแตกต่างกัน ออกไปด้วย ซึ่งในที่นี้แต่ละประเภทของงานสาธการณูปโภคที่ศึกษา คือ ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ และถนน จะมีสมมติฐานเป็นของตนเองอย่างไรนั้นจำเป็นต้องพิจารณาในคำข้อเท็จจริงที่จะนำ มาสนับสนุน (Empirical Reference) ประกอบการตั้งนั้น ๆ ด้วย

¹⁰ Ernest Dale, *Management : Theory and Practice* (New York : McGraw-Hill Book Co., 1965), pp. 37-48.

ABSTRACT**Techniques in Using Theoretical Concepts
for Problem Identification and Hypothesis Formulation in Research**

The writer has found from his experience that it is a big puzzle for young research workers to identify a problem and to formulate a hypothesis. In trying to solve this problem, the writer indicates the role of theories and presents some theory-using techniques to help in the determination of research problems and hypothesis formulation. Giving a number of examples step by step according to their suitability in dealing with the above matters, he can give solutions to the questions as such.